

Tiia Pitkäranta

Tuen tarpeen monet kasvot

Sijaisvanhempien kokemuksia sijoittajakunnalta saamastaan tuesta ja ehdotuksia tuen kehittämiseksi

Opinnäytetyö

Syksy 2016

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Tiia Pitkäranta

Työn nimi: Tuen tarpeen monet kasvot: Sijaisperheiden kokemuksia sijoittajakunnalta samastaan tuesta ja ehdotuksia tuen kehittämiseksi

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2016

Sivumäärä: 69

Liitteiden lukumäärä: 1

Tutkimukseni tavoitteena oli kehittää perhehoitajien saamaa tukea sijoittajakunnalta. Selvitin, miten sijaisvanhemmat ovat saamansa tuen kokeneet ja mitä he tulevaisuudessa odottavat ja toivovat. Tutkimuksen tarkoituksena on toimia tiedon tuojana ja työvälineenä sijoittajakunnalle, kun tukea kehitetään.

Tutkimukseni oli laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin yksilö- ja parihaastatteluilla. Haastatteluihin osallistui kaksitoista perhehoitajaa, joista seitsemän oli naisia ja viisi miehiä. Haastattelumenetelmänä käytin teemahaastattelua, jonka teemoja käytin myös analysoinnin apuna.

Tutkimustuloksista selvisi, että sijaisvanhempana kertynyt kokemus vähentää tuen tarvetta. Perhehoitajat kokivat taloudellisen tuen pääosin riittävänä. Suurimpina epäkohtina sijaisvanhemmat kokivat tuen tarjoamisessa yhteydenpidon hankaluuden, työnohjauksen ja vapaiden puuttumisen sekä käytännön asioista tiedottamisen. Tärkeimpinä tuen muotoina sijaisvanhemmat kuitenkin pitivät vertaistukea, tiedon antamista ja yhteydenpitoa. Taloudellinen tuki tuli olla riittävää, mutta se ei ollut merkittävin asia sijaisvanhempana toimimisessa. Kehittämisehdotuksiksi haastatteluissa ehdotettiin muun muassa perhehoidon tietopaketin kokoamista ja vertaistukitapaamisen järjestämistä.

Tutkimus osoitti, että kokemukset tuen tarjoamisesta ovat hyvin yksilöllisiä kuten myös toiveet tuen tarjoamisesta tulevaisuudessa. Suunta kehittämiselle on oikea, kun se lähtee sijaisvanhempien tarpeista. Sijaisvanhempien hyvinvointi ja jaksaminen tukevat isolta osalta koko sijoituksen onnistuneisuutta.

Avainsanat: perhehoito, sijaisvanhemmat, tuen tarve, kehittäminen

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Tiia Pitkäranta

Title of thesis: Foster parents' experiences of support from municipality and their ideas of developing it

Supervisor(s): Päivi Rinne

Year: 2016

Number of pages: 69

Number of appendices: 1

The aim of this research was to develop the support provided to foster parents by one municipality. I looked into how foster parents have experienced the support and what they expect and want as support in the future. The purpose of this research is to provide knowledge and tools for support development.

The data of this qualitative study was collected by interviewing twelve foster parents. Seven of the foster parents were female and five of them were male. Some of them were alone and some in couples during the interview. I used the theme interview as a method, and later I used the themes for analysis.

The results showed that the experience of being a foster parent reduced the need of support. Foster parents experienced financial support mainly as satisfactory, but they criticized the support of keeping contact, the lack of days off, supervision and information on practical things. The most important elements were peer support, providing information and keeping contact. They considered that financial support should be sufficient, but it was not the most important thing. Foster parents suggested to make for example a booklet with information on peer support, and arranging peer support meetings in the future.

The research showed that the experiences with support provision are individual, as well as the hopes of providing support in the future. The direction of development is correct when it is according to the foster parents' needs. Foster parents' well-being and coping are very important things in the whole process of family care.

Keywords: family care, foster parents, peer of support, development

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	1
Thesis abstract.....	2
SISÄLTÖ	3
KUVA-, KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO	5
1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET	7
2.1 Tausta ja tavoitteet.....	7
2.2 Aikaisemmat tutkimukset	8
3 Perhehoito lastensuojelun sijaishuollon muotona	10
3.1 Lastensuojelu ja perhehoito	10
3.2 Sijaisvanhemmuus	15
3.3 Perhehoidon tuki	19
3.3.1 Taloudellinen tuki	21
3.3.2 Tiedollinen tuki	23
3.3.3 Emotionaalinen tuki.....	24
3.3.4 Käytännön ja arjen apu	25
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	27
4.1 Tutkimuksen toteutus ja aineiston keruu	27
4.2 Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu	28
4.2.1 Teemahaastattelu	30
4.2.2 Teemahaastattelurunko	32
4.3 Aineiston purkaminen ja analyysi	33
4.3.1 Litterointi	33
4.3.2 Analyysi.....	34
4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	35
5 TUTKIMUSTULOKSET	39
5.1 Sijaisvanhempien kokemukset saamastaan tuesta.....	39
5.1.1 Taloudellinen tuki	40
5.1.2 Tiedollinen tuki	42
5.1.3 Emotionaalinen tuki.....	45

5.1.4 Käytännön ja arjen apu	50
5.1.5 Tuen tarve sijoituksen eri vaiheissa	51
5.2 Tuen kehittäminen.....	53
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	58
7 POHDINTA	62
LÄHTEET	64
LIITTEET	69

KUVA-, KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Yhden lapsen sijaishuollon vuosittaiset kustannukset.....	12
Kuvio 2. Teemahaastattelurunko	33
Kuvio 3. Keskeisimmät tutkimustulokset	61

1 JOHDANTO

Perhehoidon tultua ensisijaiseksi sijaishuollon muodoksi vuonna 2012 on sijaisperheistä tullut entistä tärkeämpiä yhteistyökumppaneita kunnille. Sen lisäksi, että perhehoito on edullisempaa kuin laitoshoido, Sinko (2007, 54) tuo esille, että perhehoidon ensisijaisuus parantaa lapsen asemaa. Sijaisperheiden hyvä saatavuus takaa sen, että sijoitus lähtee liikkeelle lapsen etua ajatellen. Sijoituksen aikana on tärkeää, että sijaisperheet saavat riittävää tukea, mikä takaa laadukkaan perhehoidon.

Tavoitteenani tässä tutkimuksessa on ollut selvittää, millaista tukea sijaisvanhemmat ovat kokeneet saaneensa yhdeltä sijoittajakunnalta Etelä-Pohjanmaalla ja mitä he tuelta tulevaisuudessa toivovat. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda tietoa tuen tarjoamisen tämän hetkisestä tilanteesta ja tietoa siitä, kuinka tuen tarjoamista voidaan kehittää. Sijaisperheiden kokemukset ja toiveet otetaan huomioon, kun tuen tarjoamista ja tukimuotoja kehitetään sijoittajakunnassa.

Tutkimukseni alussa kuvaan tutkimukseni taustoja ja tavoitteita. Tutkimukseeni liittyviä käsitteitä avaan taustateorian avulla kolmannessa luvussa. Selvitän, mitä perhehoidolla tarkoitetaan ja mitä sijaisperheenä toimiminen sisältää. Lisäksi erittelen sijaisperheille tarjottavan tuen eri muotoja. Neljännessä luvussa kerron tutkimuksen toteutuksesta ja siihen liittyvistä tutkimusmenetelmistä. Tämän jälkeen tuon esille tutkimustuloksia taustateoriaan peilaten, joita seuraa tuloksista saadut johtopäätökset. Lopuksi pohdin opinnäytetyön prosessia osana sosionomin (AMK) osaamista.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Tässä luvussa kerron tutkimukseni taustoista ja tavoitteista. Luvun lopussa kerron lyhyesti aikaisemmista tutkimuksista, jotka ovat läheisiä tämän tutkimuksen aiheen kanssa.

2.1 Tausta ja tavoitteet

Opinnäytetyöni lähti käytännön tarpeesta, kun Etelä-Pohjanmaalla sijaitseva kunta halusi tutkia sijaisperheidensä kokemuksia tuen saamisesta. Sijoittajakunta koki, että sijaisperheiden saama tuki on jäänyt vähäiseksi sijaisperheiden vastuutyöntekijän ollessa vastuussa myös tukiperheistä ja -henkilöistä lastensuojelun sosiaalityöntekijänä toimimisen ohella. Tutkimus on ajankohtainen, koska tuen tarjoamista aiotaan kehittää sijoittajakunnassa vuonna 2017 vastuuhenkilön työnkuvan muuttuessa.

Tutkimuskysymyksiäni ovat:

- Miten sijaisperheet ovat kokeneet saamansa tuen sijoittajakunnalta?
- Miten sijaisvanhemmat tuen tarjoamista kehittäisivät.

Tarkoitukseni on tuoda tietoa sijoittajakunnan tarjoaman tuen tämänhetkisestä tilanteesta ja tuoda ideoita tuen kehittämiseen. Sote-uudistus tulee varmasti muuttamaan palveluiden rakennetta, kun sosiaali- ja terveystieteiden järjestäminen siirtyvät kunnilta ja kuntayhtymiltä maakunnille vuoden 2019 alusta (Sote-palvelurakennemuutos 26.4.2016). Tuen tarpeiden tämän hetkinen kartoittaminen ja tarjottavan tuen kehittäminen tulevat varmasti osaltaan helpottamaan tulevaisuudessa koettavia muutoksia, kun tietoa ja kokemusta kentältä on enemmän.

2.2 Aikaisemmat tutkimukset

Pelastakaa lapset ry on vuonna 2009 tehnyt kyselyn, johon on osallistunut sijaisvanhempien lisäksi perhehoidossa olevia lapsia ja nuoria, heidän biologisia vanhempiaan ja sosiaalityöntekijöitä. Kyselyyn vastasi 28 % sijaisperheistä, joille kysely lähetettiin. Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että sijaisperheet kokevat hyvänä sosiaalityöntekijältä saaman tuen ja täydennyskoulutukset, mutta kaipaisivat lisää tukea muun muassa vertaisryhmän tai mentoritoiminnan kautta. Tuloksissa ei eritelty, onko kyseessä kunnan vai Pelastakaa lapset ry:n sosiaalityöntekijä. (Marjomaa & Laakso 2010, 80.)

Hintikka ja Mäenpää (2013, 24–26) ovat opinnäytetyössään tutkineet uuden perhehoitoyksikön sijaisvanhempien kokemaa tuen tarvetta. Heidän tutkimuksessaan sijaisvanhemmat kokivat pääosin selviytyvänsä arjesta ilman erityistä tukea. Sijaisvanhemmat kuitenkin toivat esille tärkeimpiä tuen muotoja, joita olivat muun muassa henkinen tuki, yhteydenpito, riittävä tieto lapsesta ja hänen taustoistaan sekä työn ohjaus.

Niska (2014) on Pro gradu -tutkielmassaan tutkinut sijaisvanhempien tuen järjestämistä ja sen kehittämistä sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta lappilaisessa toimintaympäristössä. Tuloksissa todetaan, että sijaisperheitä tuetaan hyvin, varsinkin sijoituksen alkuvaiheessa. Tutkimuksessa kuntien välisiä eroavaisuuksia alkaa löytyä sijaisperheen elämän vakiintuessa, joista esimerkkinä mainitaan koulutukset. Sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta emotionaalinen ja taloudellinen tuki ovat tärkeimpiä tukimuotoja, jotka tukevat hyvinvointia, mutta sijaisvanhemmat pitävät vertaistukea ylivoimaisesti tärkeimpänä.

Hämäläisen ja Immosen (2013, 41) opinnäytetyön tutkimuksessa on keskitytty pääasiassa muihin kuin kunnan sosiaalitoimelta saamaan tukeen, mutta tutkimustuloksia myös kunnan sosiaalitoimen tarjoamasta tuesta löytyi. Tutkimustuloksissa todettiin, että sosiaalitoimelta saatu tuki oli tärkeää, mutta se koettiin huonoksi. Tulossiossa kerrottiin, että kuntien välillä on suuria eroja ja vastuusosiaalityöntekijän merkitys on suuri. Kaikki eivät tienneet, kuka heidän vastuutyöntekijänsä oli ja osa kertoi vastuutyöntekijän tavoittamisen kestävän jopa yli kuukauden.

Vaikka tutkimuksia sijaisvanhempien saamasta tuesta löytyy muutamia, painottavat ne kaikki erilaisia asioita. Pelastakaa lapset ry oli tehnyt melko kattavan tutkimuksen sijoituksen aikaisesta tuen tarpeesta ja tuen kehittämisestä, mutta sijaisvanhempien vastausprosentti oli melko pieni ja vastaukset kerättiin Pelastakaa lapset ry:n kontakteista, joihin eivät kaikki kuntien toimeksiantosopimuksella toimivat sijaisperheet kuulu. Edellä mainituista tutkimuksista saa osviittaa tämän tutkimuksen mahdollisiin tutkimustuloksiin, mutta myös näissä opinnäytetöissä ja Pro gradu -tutkielmassa kerrottiin, että tuen tarve on erilaista monissa kunnissa. Edellä mainituissa tutkimustuloksissa löytyi jo suuria eroja, kun ensimmäisenä mainitussa opinnäytetyössä sijaisperheet olivat kokeneet pääosin selviävänä yksin ja toisessa sosiaalitoimelta saatava tuki koettiin huonona. Oman opinnäytetyöni tarkoituksena on tuottaa tietoa yhdelle sijoittajakunnalle tuen kehittämisen avuksi, jolloin on tärkeää, että tulokset ovat kyseisen sijoittajakunnan sijaisperheitä. Muiden kuntien sijaisperheiden antamat haastattelut eivät anna tarpeeksi kattavaa kuvaa siitä, miten tuen tarjoamista tulisi lähteä kehittämään tässä kunnassa.

3 Perhehoito lastensuojelun sijaishuollon muotona

Tässä luvussa avaan tämän tutkimuksen keskeisimpiä käsitteitä ja reunaehdoja. Alaluvuissa kerron tutkimuksen keskeisistä käsitteistä, kuten perhehoidosta, sijaisvanhemmuudesta ja sijaisvanhemmille tarjottavan tuen eri muodoista.

3.1 Lastensuojelu ja perhehoito

Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) 10 luvun 49 §:n mukaan lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuollon tarkoituksena on turvata lapsen hyvinvointi ja tasapainoinen kehitys (Sijaishuolto, [viitattu 28.10.2016]). Sijaishuoltoa määrittelevät lastensuojelulaki ja -asetus sekä sosiaalihuoltolaki, perhehoitajalaki ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 12). Lapsen sijaishuollon määritelmä ei kuitenkaan kata kaikkia niitä tilanteita, joissa lapsi on sijoitettu kodin ulkopuolelle. Sijaishuollon määritelmä ei myöskään ole sidottu ainoastaan lapsen huostaanottoon. Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena, huostaan otettuna, kiireellisesti sijoitettuna tai hallinto-oikeuden väliaikaisella määräyksellä sekä jälkihuoltoon. (Saastamoinen 2010, 4 - 5.) Tässä tutkimuksessa ei tuoda esille sitä, mistä syystä tai millä päätöksellä lapsi on sijoitettuna tutkimukseen osallistuneeseen sijaisperheeseen.

Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoidona tai muutoin, jos se on lapsen edun mukaista (Sijaishuolto, [viitattu 28.10.2016]). Perhehoito on yksityisessä perheessä kodin ulkopuolista hoitoa tarvitsevan henkilön hoitamista. Perhehoitoa antaa perhehoitaja, jota voidaan kutsua myös sijaisvanhemmaksi, ja tätä perhettä voidaan kutsua sijaisperheeksi. (Perhehoito, [viitattu 18.9.2016].) Tässä opinäytetyössä käytän perhehoitaja ja sijaisvanhempi -termejä rinnakkain ja toistensa synonyymeina.

Vuonna 2012 lapsen sijoittamisesta perhehoitoon on tullut ensisijaista (Perhehoito, [viitattu 18.9.2016]). Laitoshuoltoa voidaan käyttää siinä tapauksessa, jos lapsen

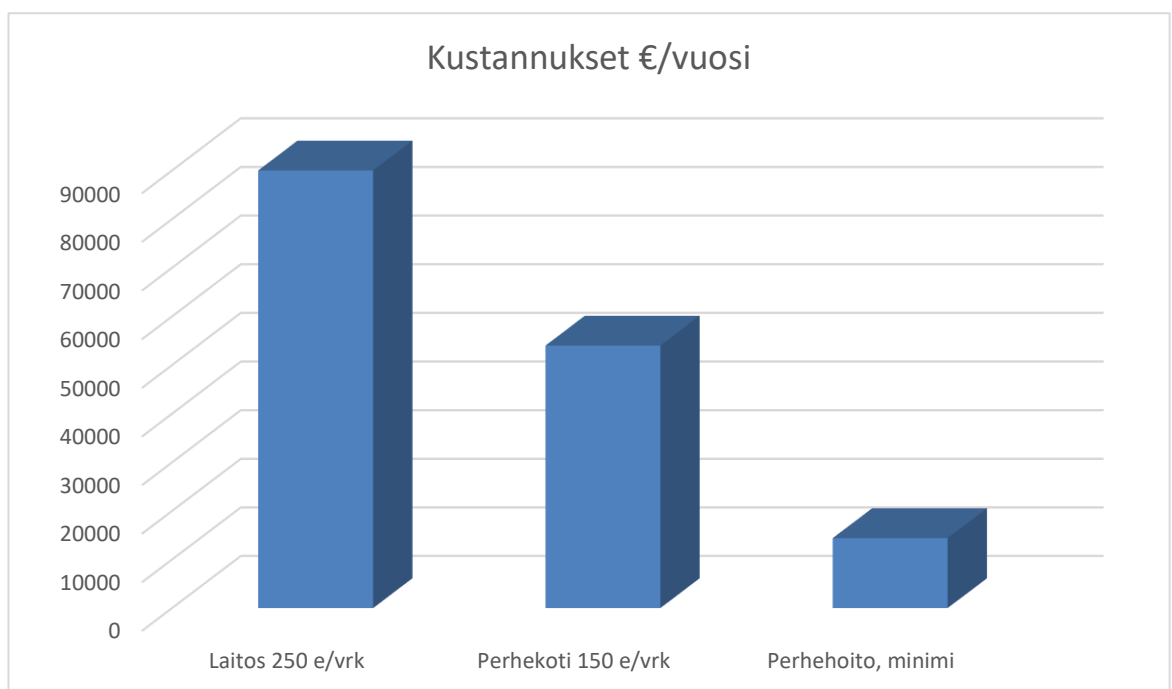
sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla (L 13.4.2007/417, 10 luku, 50 §). Sijoituksen prosessi alkaa sijoituksella, johon ensimmäisenä kuuluu yhteydenotto sijaisperheeseen. Sijoitus jatkuu arvioinnilla ja suunnittelulla, jonka jälkeen tulee tutustuminen perheeseen ja sopiminen sijoitukseen liittyvistä asioista. Lapsen ollessa perhehoidossa, hoito ja kasvatus ovat merkittävässä roolissa. Siihen kuuluu asettuminen, kasvaminen perheessä, yhteistyö lapsen verkostojen kanssa ja lopulta sijoituksen päättäminen ja arviointi. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatuksiteerit 2004, 9.) Mahdolliseen jälkihuoltoon, joka tulisi järjestää lapsen ollessa 18–21-vuotias, ei tässä opinnäytetyössä puututa.

Sinko (2007, 54) pitää perhehoidon lisääntymistä lapsen aseman parantumisenä. Hän toteaa lapsen saavan perheen, jossa on pysyvät aikuiset ja sisarukset, vaikka he eivät olekaan biologisia. Laitoshoidossa hoitajat vaihtuvat, vaikka lapsilla tai nuorilla olisi omahoitaja. Myös muut laitoksessa asuvat lapset saattavat vaihtua. Toisaalta osa biologisista vanhemmista voi kokea laitoksen työntekijät neutraalimpana kuin sijaisperheen vanhemmat. Perhehoidon tarkoituksena on kuitenkin, että biologinen perhe ja sijaisperhe ovat yhteistyössä lapsen sosiaalityöntekijän ja sijaisvanhempien vastuutyöntekijän kanssa.

Perhehoidon ensisijaisuus sijaishuoltopaikkana lähtee lapsen etu -ajattelusta, mutta sillä on iso merkitys myös taloudellisesti. Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) 3 luvun 16 §:n mukaan lapsen sijaishuollon kustannuksista vastaa se kunta, jossa lapsen sijaishuollon järjestämisen tarve on syntynyt. Tässä opinnäytetyössä käytän termiä sijoittajakunta.

Kunta voi sijoittaa lapsen sijaisperheeseen eli perhehoitoon, laitoshoidon tai perhekotiin. Perhekodit ovat perhehoidon ja laitoshoidon välimuotoja. Ne toimivat lääninhallituksen luvalla ja toimivat ostopalvelusopimuksella kunnille. Perhekodeissa on yleensä ulkopuolisia työntekijöitä, mutta niitä ei kutsuta laitoksiksi (Ketola 2008a, 19). Yleensä ammatilliseen perhekotiin sijoitetaan lapsia, jotka ovat hoidoltaan vaativampia kuin tavalliseen perhehoitoon sijoitettavat lapset (Sanasto 2008, 251).

Kunnalle muodostuu huomattavia säästöjä, jos lapset sijoitetaan perhehoitoon laitoshoidon tai perhekodin sijaan. Laitosten ja perhekotien vuorokausihinnat vaihtelevat paljon, mutta pääasiassa ne ovat 150–250 euroa vuorokaudessa (Sijaishuollon kustannukset, [viitattu 10.11.2016]). 150 euron vuorokausihinnalla kuukauden kuiluiksi muodostuu 4500 euroa ja 250 euron vuorokausihinnalla 7500 euroa. Perhehoitajille maksettavat korvaukset ovat vuonna 2016 minimissään noin 1200 euron kuukaudessa (Perhehoitajan asema 5.7.2016). Kodin ulkopuolisista hoitomuodoista perhehoito on yhteiskunnalle edullisin.

Kuvio 1. Yhden lapsen sijaishuollon vuosittaiset kustannukset

Kuten ylläolevasta taulukosta voidaan havaita, riittävien resurssien suuntaaminen perhehoidon sijoitusten määrälliseen ja laadulliseen lisäämiseen säästää rahaa. Yhden lapsen sijoitus maksaa kunnalle perhehoidossa noin 15 000 euroa vuodessa, kun taas laitoshoidon kustannukset ovat nousseet yli 90 000 euroon. Ketola (2008a, 26) ehdottaa, että laitoshoidosta säästyneet varat voidaan ohjata esimerkiksi perhehoidon kehittämiseen ja ehkäisevään lastensuojeluun, joita hän pitää merkittävänä sijoituksina tulevaisuudelle.

Vuonna 2014 lähes 18 000 lasta ja nuorta eli sijaishuollossa. Perhehoitoon sijoitettuja oli yli puolet ja heistä 13 prosenttia oli sijoitettu sukulais- tai läheisperheisiin.

(Suomen virallinen tilasto, [viitattu 11.11.2016].) Määrä näyttää kasvaneen sekä sijoitusten, että perhehoitoon sijoitettujen osalta. Vuonna 2007 perhehoidon osuus sijoituksista oli vain noin 36 % (Ketola 2008b, 30). Kun vuoden 2007 lukua verrataan muihin Pohjoismaihin, Norjassa 85 % kaikista sijoitetuista lapsista ja nuorista pääsee perheeseen ja Ruotsissakin yli 70 %. Syynä perhehoidon ensisijaisuuteen Norjassa saattaa olla se, että Norjassa sijaisperhetoiminta on organisoitu maakuntatasoiseksi yhteistyöksi, jota valtio tukee. Ruotsissa perhehoito on linjattu ensisijaiseksi hoitomuodoksi ja esimerkiksi perhehoidosta, joka vastaa laitostason hoitoa, maksetaan yhtä paljon kuin ansiotyöstä. (Ketola 2008b, 35.) Valtakunnallisten sijaishuollon laatukriteerien (2004, 65) mukaan suomalainen sijaishuolto kestää hyvin kansainvälisen vertailun ja meillä on myös paljon annettavaa muille. Vaikka vuonna 2007 perhehoidon osuus on ollut vain reilu kolmannes kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista, on luku kahdeksassa vuodessa noussut noin 20 prosenttiyksikköä.

Suomen sisällä kunnissa on suuria eroja siinä, kuinka moni kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi pääsee sijaisperheeseen. On olemassa kuntia, joissa jokainen lapsi pääsee sijaisperheeseen ja kuntia, joissa yhtäkään lasta ei sijoiteta perheeseen (Ketola 2008b, 30). Vastuu lapsen tarpeiden mukaisesta sijaishuoltopaikasta on sijoittavalla kunnalla (Perhehoito, [viitattu 18.9.2016]). Jos kunta säästää väärässä paikassa eikä sillä ole tarjota riittäviä resursseja perhehoidon tukemiseen, tulee se näkymään myöhemmin kustannusten nousemisena. Myös sijoitusten välttäminen ja pitkittäminen aiheuttavat tilanteita, jolloin lapsi on jo niin vaurioitunut, ettei häntä ole mahdollista sijoittaa perheeseen. Hänninen (2016, 126) kertoo perhehoidon nykyhaasteina olevan nimenomaan yhä vanhempina sijoitettavat ja vaikeaoireiset lapset sekä yhteistyötilanteissa haastavat lapsen biologiset vanhemmat.

Ketola (2008b, 32) tuo esille laajempaa näkökulmaa siihen, miksi perhehoito sijaishuollon tukimuotona ei ole yleisempää. Hän toteaa suunnittelemattomuuden olevan yksi syy, mikä leimaa sijaisperhetoiminnan organisointia, mutta myös koko lastensuojelua. Suunnittelemattomuudella tässä tarkoitetaan sitä, että sijaisperhetoiminnasta ei tiedoteta riittävästi, sijaisperheiden rekrytointiin ei käytetä riittävästi voimavaroja eikä sijaisperheitä valmenneta tarpeeksi koko maassa. Ketolan (2008b, 33) mukaan sijaisperheiden tukeminen on sattumanvaraista ja tuen määrä ja laatu vaihtelevat voimakkaasti eri kunnissa. Niemelä (2005, 71) arvioi perhehoidon määrän

vähenevän johtuvan paljon vaatimuksesta sitoutumiseen sekä perhehoitajana toimimisen vaatimuksiin nähden vähäisestä tuesta ja arvostuksesta. Hän jatkaa, että sitoutumista ja elämäntapatyöskentelyä vaativiin huoltomuotoihin on vaikeaa löytää ihmistä (2005, 72). Ketola (2008b, 33) toteaa, että sijaisperheiden saamaa tukea kehittämällä voitaisiin vastata uusiin haastaviin sijoitustarpeisiin sekä monipuolistaa perhehoitoa. Hän myös kyseenalaistaa sijoituksen oikea-aikaisuuden kysymällä onko avohuollon työtä tehty liian pitkään ennen sijoitusta, ja määräävätkö kuntien taloudelliset resurssit sijaishuollon palveluihin ryhtymistä?

Sinko (2004, 93) kertoo, että lastensuojelun työtilanteet saattavat olla kaoottisia, joissa työmäärä ei rajaudu itsestään. Talentian ([viitattu 13.11.2016]) mukaan sopiva työmäärä lastensuojelussa on noin 30 perhettä työntekijää kohden, jos perheeseen kuuluu 1-2 lasta ja lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä keskimäärin 40 lasta. Ketolan (2008b, 40) teoksessa kerrotaan, että yleisesti tämä suositus kuitenkin ylitetään kaksinkertaisesti. Joskus yhdellä sosiaalityöntekijällä on tuettavanaan yli 100 lasta ja perhettä. Työmäärää lisäävät lastensuojeluilmoitukset, joita ei voi jättää odottamaan rauhallisempaa hetkeä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä on siis tällä hetkellä paljon töitä ja iso vastuu. Kun tekemättömiä töitä priorisoidaan tärkeysjärjestykseen, eivät sijaisperheet ole välttämättä listan kärjessä, koska niissä lapsi on jo valmennuksen saaneiden ihmisten hoivassa. Tällöin sijaisperheet jäävät helposti ilman tukea.

Kunnan tulee sijoituksen aikana nimetä jokaiselle perhehoitajalle sekä sijoitetulle lapselle oma vastuutyöntekijä (Perhehoitajan asema 5.7.2016). Lapsen vastuutyöntekijänä toimii aina lastensuojelun sosiaalityöntekijä, mutta perhehoitajien vastuutyöntekijänä voi toimia myös esimerkiksi sosionomi (AMK). Tämän tutkimuksen sijoittajakunnassa kaikista perhehoitajista vastaa yksi lastensuojelun sosiaalityöntekijä, joka vastaa lisäksi myös tukiperheistä ja tukihenkilöistä. Haaramäen (2008, 52) mukaan vastuutyöntekijän tehtävänä on etsiä sijaishuoltoon tulevalle lapselle sopiva perhe, mutta myös auttaa biologisia vanhempia selviytymään menetyksestään. Vastuutyöntekijä on myös sijaisperheen tukena uudessa elämäntilanteessa. Ketola (2008b, 39) tuo esiin, että toisaalta sijaisperheiden löytäminen, jotka pystyvät hyvään hoitoon ja ovat saaneet valmennuksen, ei yksin riitä takaamaan sijoitetulle lapselle laadukkaita sijaishuollon palveluita.

Salminen (2005, 110) toteaa, että sosiaalipalveluissa laatu on asiakkaan tarpeisiin vastaamista, mikä sijaishuollossa tarkoittaa lapsen edun toteutumista. Vuonna 2001 syntyivät ensimmäiset lastensuojelun valtakunnalliset laatukriteerit Laituri-projektin yhteistyönä. Kriteerit ohjaavat tarkastelemaan sijaishuoltoa lapsen näkökulmasta. Kriteeristö auttaa lapsen sijoittamisessa heti ensimmäisellä kerralla hänelle parhaiten sopivaan paikkaan, helpottaa sijoitusten seuranta ja tekee sijaishuoltoa läpinäkyväksi kaikille, joita se koskettaa. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 5.)

Valtakunnallisten sijaishuollon laatukriteerien (2004, 33) mukaan jokaisella lapsella on oikeus laadukkaaseen, hänen yksilölliset tarpeensa huomioon ottavaan perhehoitoon. Laadulla tarkoitetaan niistä ominaisuuksista muodostuvaa kokonaisuutta, johon perustuu organisaation, tuotteen, palvelun tai tietyn prosessin kyky täyttää sille asetetut vaatimukset ja siihen kohdistuvat odotukset. Tässä tapauksessa vaatimukset perustuvat muun muassa lainsäädäntöön, määräyksiin, sopimuksiin tai erikseen määriteltuihin asiakkaiden tarpeisiin. Laatukriteerillä taas tarkoitetaan ominaisuutta, joka on valittu laadun määrittämisen perusteeksi. Sen perusteella voidaan arvioida, onko esimerkiksi palvelun laatu ollut sovitun tasoista ja onko laatuvaatimukseen pystytty vastaamaan. Laadun parantaminen on laadun jatkuvaa arviointia ja kehittämistä, jonka tavoitteena on saada toiminta vastaamaan paremmin sille asetettuihin vaatimuksiin. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 79.)

Sijaisvanhempien toimintaa koskevan arvioinnin pohjana toimivat erilaiset valmiudet hoitaa lasta, kuten kyky suojella ja hoitaa lasta tai lasten liittäminen turvallisiin ja hoitaviin ihmissuhteisiin, joiden tarkoituksena on kestää koko elämän ajan. Nämä valmiudet määritellään ennalta PRIDE-valmennuksessa, johon palaan tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Myös sijoittajan toimintaa arvioidaan. Arvioinnin pohjana ovat sijoittajan valmiudet ja resurssit tukea lasta, perhehoitajia ja biologisia vanhempia. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 34, 40.)

3.2 Sijaisvanhemmuus

Sijaisvanhempi-sana tunnetaan yleisesti paremmin kuin perhehoitaja, koska se sana on ollut käytössä jo ennen perhehoitajalakia. Perhehoitaja-nimike on otettu

käyttöön vuonna 1992, kun perhehoitajalaki tuli voimaan (L 20.3.2015/263, 23 §). Perhehoitajalla eli sijaisvanhemmalla tarkoitetaan henkilöä, joka hoitaa omassa kodissaan sijoitettuja lapsia ja nuoria toimeksiantosopimuksella. Toimeksiantosopimukseen palataan tarkemmin tämän alaluvun loppupuolella. Myös kehitysvammaisia aikuisia, mielenterveyskuntoutujia tai vanhuksia voidaan hoitaa perhehoidossa, mutta tässä opinnäytetyössä keskityn ainoastaan lasten- ja nuorten sijoituksiin. Sijaisvanhempi nimitystä käytetään edelleen lapsia ja nuoria hoitavista perhehoitajista. Ammatillisiksi perhehoitajiksi ja sijaisvanhemmiksi voidaan kutsua henkilöitä, jotka ovat päätyökseen perhehoitajia ja he hoitavat erityisen paljon hoitoa vaativia lapsia tai nuoria (Ketola 2008a, 18–19). Ammatillisen sijaiskodin vanhemmilla joko toisella tai molemmilla tulee olla alan koulutus (Sanasto 2008, 251).

Perhehoitajia rekrytoivat maanlaajuisesti kunnat, kuntaliitokset, Pelastakaa lapset ry sekä yritykset (Hänninen 2016, 57). Sijaisvanhemmaksi harvoin tullaan yhdessä yössä. Osalla sijaisvanhempana toimiminen on haaveena jo pitkään ennen sijaisvanhempien valmennukseen lähtemistä. Toiset saattavat saada sijaislapsen nopeastikin, esimerkiksi sukulaissijoituksen kautta, jolloin valmennus tulee ajankohdaiseksi vasta lapsen muutettua perheeseen. Sijaisperheiden valmennus on kuitenkin lakisääteinen jokaiselle perhehoitajana toimivalle (L 20.3.2015/263, 6 §). Tätä valmennusta kutsutaan nimellä PRIDE.

PRIDE-valmennus on ollut käytössä vuodesta 1995 alkaen, mutta se on tullut pakolliseksi vasta vuoden 2012 alusta lähtien toimeksiantosuhteisiksi perhehoitajiksi ryhtyville. Erityisistä syistä ennakkovalmennus voidaan suorittaa vuoden sisällä sijoituksen alkamisesta. (Perhehoito, [viitattu 18.9.2016].) Ennakkovalmennuksen suorittaminen vasta lapsen saavuttua voi olla tilanteessa, jossa lapsi on sijoitettu sukulaiselle tai muulle läheiselle henkilölle.

PRIDE koostuu englanninkielisistä sanoista parents, resources, information, development ja education. Ennen ennakkovalmennusta käydään läpi esteet, jotka estävät sijaisperheeksi ryhtymisen. Niitä ovat esimerkiksi terveyteen ja rikostaustaan liittyvät tekijät. PRIDE-ohjelman lähtökohtana on, että valmennuksen tulisi tapahtua ennen kuin perhe ryhtyy sijaisperheeksi tai ennen kuin perhe tekee edes päätöstä sijaisperheeksi ryhtymisestä. PRIDE-ennakkovalmennus on ryhmämuotoista ja prosessinomaista koulutusta sijaisvanhemmuutta harkitseville. Sen tarkoituksena on

antaa jokaiselle osallistujalle mahdollisuus arvioida valmiuksiaan ja halukkuuttaan ryhtyä sijaisperheeksi. (Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 121–123, 125.)

PRIDE-ohjelman mukaan sijaisvanhemmalla tulisi olla valmius suojella ja hoivata lasta, tukea lapsen kehitystä ja ottaa huomioon hänen kehitykselliset viiveensä sekä tukea lapsen suhteita syntymävanhempiansa ja turvata lapsen muiden läheisten ihmissuhteiden jatkuminen. Tarkoituksena on sitoutua lapseen ja toimia hänelle luotettavana aikuisena tarvittaessa koko elämän ajan sekä tehdä yhteistyötä lapsen asioissa. (Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 130–131.) Pelastakaa lapset ry järjestää myös perhekohtaista valmennusta vaihtoehtona PRIDE-ryhmävalmennukselle (Marjomaa & Laakso 2010, 77). Tässä tutkimuksessa ei ole eroteltu, onko sijaisperhe käynyt ryhmä- vai perhekohtaisen ennakkovalmennuksen, mutta yleisesti keskitytään PRIDE-ennakkovalmennukseen.

Back-Kiianmaan ja Hakkaraisen (2008, 142) mukaan valmennus riittää vain siihen saakka kunnes lapsi sijoitetaan perheeseen. He korostavat sijoituksen alkuvaihetta, jolloin on tärkeää, että on olemassa kiinteät tukimuodot ja mahdollisuus konsultointiin heti alusta asti. Haaramäki (2008, 55) taas korostaa, että pelkkä valmennus ei riitä sijaisvanhemmaksi kasvamiseen. Hänen mielestään nykyään painotetaan ehkä liikaakin sijaisperheiden valmennusta, sillä merkittävin oppiminen alkaa vasta, kun lapsi muuttaa sijaiskotiin.

Lapsen sijoittaminen perheeseen alkaa yhteydenotosta ja tiedonkeruusta. Alussa perhe arvioi yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa perheen valmiuksia vastata lapsen tarpeisiin. Tämän jälkeen sijaisvanhempien tulisi saada sosiaalityöntekijältä kaikki lasta koskevat esitiedot ja olemassa olevat asiakirjat. Suunnitteluvaiheessa perheen tulisi saada tietoa sijoittajan tarjoamista tukipalveluista niin sijoitettavalle lapselle kuin sijaisperheellekin. Tällöin aloitetaan myös neuvottelut toimeksiantosopimusten ehdoista. Vastuusta ja jatkotoimista tulisi sopia selkeästi. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 34–35.)

Yhteydenottoon ja tiedonkeruuseen kuuluu, että yhteydenottovaiheen alussa perhe arvioi yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa perheen valmiudet vastata lapsen tarpeisiin. Tämän jälkeen sijaisvanhemmat saavat sosiaalityöntekijältä kaikki lasta koske-

vat esitiedot ja olemassa olevat asiakirjat. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 34). Perhehoitajan oikeuksiin kuuluu saada tukea hoito- ja kasvatustehtävässä, saada työnohjausta sekä rahallista korvausta toimeksiantosopimuksessa määrätyllä tavalla (Sanasto 2008, 255).

Toimeksiantosopimus on asiakirja, jossa on sovittu perhehoitoon liittyvistä tehtävistä. Sopimus tulee tehdä ennen sijoittamista. Siinä perhehoitaja ja sijoittava kunta sopivat oikeuksista ja velvollisuuksista. Toimeksiantosopimus tehdään, vaikka kyseessä olisi lyhytaikainen perhehoito tai perhehoitajana toimisi sukulainen tai muu läheinen. Sopimusta voidaan tarkastella ja muuttaa myöhemmin tilanteiden muuttuessa. (Toimeksiantosopimus, [viitattu 18.9.2016].)

Perhehoitolain (L 20.3.2015/263) 10 §:n mukaan toimeksiantosopimuksessa tulee sopia:

- Perhehoitajalle maksettavan palkkion määrästä ja suorittamisesta;
- Perhehoidosta ja hoidon käynnistämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sekä perhehoidossa olevan kalenterikuukausittaisten käyttövarojen maksamisesta;
- Perhehoidossa olevan yksilöllisistä tarpeista johtuvien erityisten kustannusten korvaamisesta;
- Hoidon arvioidusta kestosta;
- Perhehoitajan oikeudesta vapaaseen, vapaan toteuttamisesta sekä palkkion maksamisesta ja kustannusten korvaamisesta vapaan ajalta;
- Hyvinvointi- ja terveystarkastusten järjestämisestä;
- Perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta;
- Toimeksiantosopimuksen irtisanomisesta;
- Tarvittaessa muista perhekotia ja perhehoitoa koskevista seikoista;
- Yhteistyöstä kunnan ja perhehoitajan kesken.

Lisäksi on suositeltavaa sopia siitä, millaista arjen tukea esimerkiksi kasvatukseen hoitotyön onnistumiseksi ja työssä jaksamiseksi perhehoitaja saa. Myös erityinen tuki lapsen harrastustoimintaan tulisi kirjata. (Perhehoitajan asema 5.7.2016.)

Prosessi jatkuu tutustumis- ja sopeutumisvaiheeseen eli lapsen tuloon perheeseen. Tähän vaiheeseen tulisi olla suunnitelma ja lapsen tulisi saada mahdollisuus tutustua koko perheeseen niin, että siihen on varattu riittävästi aikaa. Jatkotoimenpiteistä ja vastuusta sovitaan ja päätökset kirjataan. Suunnitelmien toimiminen ja ajantasaisuus tulee tarkistaa säännöllisin määraajoin, vähintään kaksi kertaa vuodessa sekä silloin, kun lapsen tilanne muuttuu. Sijoitus voi loppua lapsen itsenäistymiseen, lapsen siirtymiseen takaisin perheeseen tai lapsen siirtyessä toiseen sijoituspaikkaan, esimerkiksi perhehoidosta laitoshoidoon. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 36 ja 38.)

Koko prosessin ajan sijaisperhe tekee yhteistyötä sijoittajakunnan vastuutyöntekijöiden kanssa. Vastuutyöntekijöiden lisäksi sijaisperheillä on monia muita yhteistyökumppaneita. Perhehoitajien mahdollisia yhteistyökumppaneita voivat olla koulut ja päiväkodit, neuvolat, terapeutit ja psykologi. Koulussa yhteistyötahoina voi opettajien lisäksi olla myös koulukuraattorit ja kouluavustajat. Terapioita voi lapsella olla monia, jolloin tutuksi tulevat erilaiset terapiamuodot, kuten musiikki- tai leikkiterapia. Lapsen kehittymisen ja tasapainoisen kasvun vuoksi on tärkeää, että lapsi voi peilata itseään biologiseen sukuunsa, minkä vuoksi yhteydenpito biologiseen sukuun on tärkeää. (Haaramäki 2008, 62–63.) Vaikka yhteistyökumppaneita voi olla lukuisia ja sieltä saatu tuki voi olla tärkeää, tämä tutkimus painottuu sijoittajakunnalta saatun tukeen.

3.3 Perhehoidon tuki

Lastensuojelulaki on yksi perhehoidon järjestämisen kulmakivistä. Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) 1 luvun 4 §:n keskeisissä periaatteissa kerrotaan, että lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä. Tukea on annettava lasten hoitoon ja huolenpitoon. Lakisääteisen tuen tukimuodot tulisi kirjata toimeksiantosopimukseen tai muuhun sopimukseen perhehoidon järjestämisestä. (Perhehoitajan asema 5.7.2016.) Tieto kaikista sijoittajakunnan tarjoamista tukimuodoista tulisi käsitellä jo valmennusvaiheessa. Sijaisperheiden saamaan tukeen sisältyy perhehoitajan ja hänen per-

heensä tukeminen sekä tuki ja yhteistyö perhehoitoon sijoitetun ja hänen läheistensä kanssa. Oikea-aikainen ja oikeanlainen tuki on ensiarvoisen tärkeää ja hyvin hoidettuna se varmistaa perhehoidon laatua. (Perhehoidon tuki, [viitattu 15.10.2016].)

Perhehoitajille annettavasta tuesta vastaa sijoittajakunta ja tuen järjestämisestä sijaisperheen tai sijoitetun lapsen vastuutyöntekijä. Perhehoitajalle tulee järjestää riittävät mahdollisuudet saada tukea ja tavata vastuutyöntekijää. Tämän opinnäytetyön yhteistyökunnan kaikista sijaisperheistä vastaa yksi työntekijä oman päätyönsä ohella. Jokaiselle lapselle on erikseen nimetty oma lastensuojelun sosiaalityöntekijä.

Ketolan (2008b, 46) mukaan sijaisperheiden tukemisen tulee perustua sijoitettujen ja perheiden yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen. Hänen mukaansa hyvin suunniteltu toiminta tuottaa laadukkaampia palveluja ja jopa määrällisesti lisää perhehoitajia. Perhehoitajien riittävä määrä takaa sen, että lapselle voidaan etsiä hänen tarpeitaan vastaava sijaisperhe. Ketola (2008b, 47) korostaa sen olevan tärkeää, että taho, joka valmentaa perheet, on mukana myös sijoituksen jatkoprosesseissa. Perheen valmiuksien tuntemusta, syntynyttä luottamussuhdetta ja kertynyttä tietoa ei tulisi hukata tietoisesti sillä, että toimijat prosessissa vaihtuvat.

Sijoittajakunta voi hyödyntää tuen tarjoamiseen myös muita tahoja. Pelastakaa Lapset ry on ollut erityisesti pienten ja keskisuurten kuntien tukena sijoituksen eri vaiheissa, jos kunnan kanssa on sovittu yhteistyöstä. Erityisenä vahvuutena ovat resurssit olla nimenomaan sijaisperheen tukena sijoituksen aikana. (Marjomaa & Laakso 2010, 96, 98). Pesäpuu ry on yhdistys, joka tuottaa täydennyskoulutuksia, kehittää apuvälineitä tunteiden ilmaisuun ja lasten kanssa työskentelyyn sekä ylläpitää ja kehittää PRIDE-valmennusta sijaisperheille (Ketola 2008b, 47). Perhehoito-liitto toimii perhehoitajien ja hoidettavien toimintaa tukevana ja kehittäväenä liittona. Se esimerkiksi julkaisee Perhehoito-lehteä ja järjestää erilaisia koulutuksia ja leirejä. Lisäksi se ylläpitää rekisteriä perhehoitajista sekä tutkii ja edistää perhehoitoa tukevia rakenteita ja toimintamalleja Suomessa (Ketola 2008b, 48 & Palvelut perhehoitajille, [viitattu 29.10.2016].) Sijaisperheiden toimintaa tukevat myös Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry sekä Ensi- ja turvakotien Liitto ry. Muita kunnallisia palvelun-

tuottajia ovat muun muassa perheneuvolat ja lasten psykiatrisen sairaalat. Lääninhallitukset, sosiaalialan osaamiskeskukset ja oppilaitokset tukevat perhehoitoa järjestämällä esimerkiksi koulutusta perhehoidosta. (Ketola 2008b, 48.)

Suomessa perhehoitajien tuki on jaoteltu neljään eri osa-alueeseen: taloudellinen, tiedollinen, emotionaalinen sekä käytännön ja arjen apu (Perhehoitajan asema 5.7.2016; Perhehoidon tuki, [viitattu 15.10.2016]). Näitä tuen muotoja käsittelem seuraavissa alaluvuissa.

3.3.1 Taloudellinen tuki

Yhä useammin sijaisvanhemmista vähintään toinen saa pääasiallisen toimeentulonsa perhehoidosta. Vuonna 1992, kun perhehoitolaki tuli voimaan, rakentui perhehoitajien sosiaaliturva. Silloin oletuksena oli, että sijaisvanhemmat käyvät työssä kodin ulkopuolella. Usein toinen sijaisvanhemmista on kotona päätoimisesti perhehoitajana, varsinkin sijoituksen alkuvaiheessa. Kuitenkaan yhdestä sijoitettavasta lapsesta saatava tulo ei ole yleensä riittävä. Tämän vuoksi sijoitettujen lasten määrä perhettä kohden on kasvussa. (Ketola 2008b, 36–37.)

Perhehoitajien saamaan taloudelliseen tukeen kuuluu hoitopalkkio, kustannusten korvaaminen ja käynnistämiskorvaus. Vuonna 2016 heinäkuusta asti hoitopalkkion vähimmäismäärä oli 775 e kuukaudessa hoidossa olevaa henkilöä kohden. Enimmäismäärää ei ole laissa säädetty ja siitä on myös mahdollisuus kieltäytyä. Hoitopalkkion määrä tulisi tarkistaa kalenterivuositain ja työntekijän eläkelain mukaisella palkkakertoimella. (Perhehoitajan asema 5.7.2016.)

Riittävä taloudellinen tuki antaa perhehoitajalle hyvät edellytykset keskittyä perhehoitotehtävään kokonaisvaltaisesti, sillä se antaa taloudellista turvallisuutta. Perhehoitajalta edellytetään yhä useammin sitä, että hän jää pois ansiotyöstä kotiin hoitamaan sijoitettua lasta, jos lapsen etu sitä vaatii. (Perhehoidon tuki [viitattu 15.10.2016].) Hänninen (2016, 114) kertoo, että joissakin kunnissa maksetaan ensimmäisenä sijoitusvuonna perhehoitajalle ansiomenetyskorvausta, jos sijaisvanhempi jää ansiotyöstä pois kotiin hoitamaan lasta.

Hoitopalkkion suuruuden tulisi perustua hoidon vaativuuteen ja sitovuuteen, kulukorvauksen taas hoidosta aiheutuviin todellisiin kustannuksiin. (Perhehoidon tuki [viitattu 15.10.2016].) Kulukorvauksen tarkoituksena on korvata perhehoidossa olevan henkilön kuluja, kuten ravintomenot, asumiskulut, harrastuksesta aiheutuvat menot sekä nuoren omaan käyttöön annettavat käyttövarat. Kulukorvaus maksetaan todellisten kustannusten mukaisesti, sillä perhehoitaja ei ole elatussuhteessa sijoitetuttuun lapseen. Kulukorvauksen vähimmäismäärä oli 409,59 euroa kuukaudessa vuonna 2016. Myös kulukorvaus tulee tarkistaa kalenterivuositain. (Perhehoitajan asema 5.7.2016.)

Lisäksi perhehoitajille korvataan terapia- ja terveydenhuoltomenot sekä opinnoista aiheutuvat erityiset kustannukset. Myös lomavietosta aiheutuneita kustannuksia ja erityisiä harrastusmenoja voidaan korvata kulukorvauksen lisäksi. Sijoittajakunta on vastuussa lapsen aiheuttamista aineellisista vahingoista perhehoitajille, minkä vuoksi sijoituksen alussa tulisi selvittää lapsen vahingonkorvausvakuutuksen sekä lapsen henki- ja tapaturmavakuutuksen olemassaolo. Sijoittajakunnan on suositeltavaa korvata näistä vakuutuksista aiheutuneet kustannukset. (Perhehoitajan asema 5.7.2016.)

Käynnistämiskorvaus on tarkoitettu hoidon käynnistämisestä aiheutuviin kustannuksiin, jotka määritellään yksilöllisesti tarpeen mukaan. Siihen voi kuulua muun muassa vaatteita, kalusteita sekä hoitovälineitä, jos niitä ei lapsella entuudestaan ole. Käynnistämiskorvaus on enimmillään voinut olla 2908,85 euroa vuonna 2016. (Perhehoitajan asema 5.7.2016.)

Ketola (2008b, 54) huomauttaa, että palkkiotasoa ei tulisi määritellä ennalta, sillä se ei mahdollista yksilöllistä ja tarpeista lähtevää arviointia. Lasten erityishoidon tarpeet tulisi huomioida perhehoitajien palkkioita määriteltäessä. Ketola toteaa, että sijoittajakunnan on hyvä tiedostaa, että yli puolet toimeksiantosuhteisista sijaisperheistä saa perhehoidosta pääasiallisen toimeentulonsa. Palkkioiden taso mahdollistaa uusien perhehoitajien aloittamisen ja lisää kiinnostusta perhehoitajuuteen. Ketola (2008b, 41) jatkaa, että on olemassa kuitenkin selkeästi ryhmä perhehoitajia, joissa perhehoito ei ole missään mielessä "ammatti". Näissä perheissä palkkion suuruudella ole välttämättä suurta merkitystä ja sijoitettuna on usein vain yksi. Har-

valle palkkion määrä ja kulukorvaus ovat ensisijaisia, vaikka sen merkitys taloudellisen turvan kannalta on kohtalainen. Yleisin syy perhehoitajana toimimiseen on Ketolan (2008b, 42) mukaan halu auttaa sijoitettua.

3.3.2 Tiedollinen tuki

Tiedolliseen tukeen kuuluu perhehoitajaksi aikovalle henkilölle annettava ennakkovalmennus sekä erinäiset koulutukset (Perhehoitajan asema 5.7.2016). Tässä opinäytetyössä olen liittänyt tiedolliseen tukeen myös vastuutyöntekijän antamat tiedot niin yleisiin asioihin kuin sijoitetun lapsen tietoihinkin liittyen.

Tiedollisen tuen antamisella halutaan vahvistaa perhehoitajan osaamista ja jaksamista, mikä osaltaan tukee perhehoidon onnistumista. Sijoittajakunnan tulisi tukea perhehoitajan osallistumista koulutuksiin ja konsultaatioihin. Täydennyskoulutukset sekä työnohjaus, johon palaan paremmin seuraavassa luvussa, nähdään sijaisvanhemman oikeuden lisäksi myös velvollisuutena. Monille sijaisvanhemmille koulutus traumoja kokeneen lapsen hoitamisesta on tärkeää tiedollista tukea. (Perhehoidon tuki, [viitattu 15.10.2016].)

Täydennyskoulutusta järjestettäessä on hyvä huomioida, ettei sijaisvanhempien ole helppo irrottautua arjesta. Monet käyvät töissä kodin ulkopuolella ja osalla on useampia sijoitettuja lapsia, joiden sijaishoito on hankalampi järjestää kuin yhden. Myös matkojen pituudet tuovat omat ongelmansa koulutuksiin osallistumisessa. (Ketola 2008b, 48). Ketola (2008b, 49) toteaa, että koulutus voi olla vaikka vain 2-3 tuntia kestävä iltatilaisuus. Parin tunnin koulutukseen osallistuminen voi olla helpompaa kuin koko viikonlopun kestäville koulutuspäiville, varsinkin, jos koulutus on järjestetty lähellä sijaisperhettä. On tärkeää, että täydennyskoulutusten tarjoaminen lähtee perhehoitajien tarpeesta, mutta myös sijoittajan näkemys tärkeistä lisäkoulutuksista voidaan ottaa huomioon.

3.3.3 Emotionaalinen tuki

Emotionaalista tukea on työnohjaus, yhteydenpito, ryhmätoiminta, vertaistuki sekä mentoritoiminta. Emotionaalisen tuen tarjoamisella tavoitellaan perhehoitajan jaksamista tukemalla hoito- ja kasvatustyötä sekä sijaisvanhempien voimavaroja. (Perhehoitajan asema 5.7.2016.)

Ketolan (2008b, 55) mukaan yksi tärkeimmistä perhehoitajien tukimuodoista on työn arvostaminen ja sen tuominen perhehoitajien tietoisuuteen. Esimerkiksi puhelinsoitot, kuulumisten kyselyt sekä joulukorteilla muistaminen luovat perhehoitajille tunnetta, että heidän tekemänsä työ on tärkeää ja siitä ollaan kiinnostuneita.

Haastavissa kasvatustilanteissa perhehoitaja tarvitsee ulkopuolista työnohjausta jaksamisen turvaamiseksi (Ketola 2008b, 49). Työnohjauksella tarkoitetaan ohjaus- ja tukimuotoa, mitä perinteisesti on hyödynnetty erityisesti ihmisten parissa toimivissa ammateissa, sillä se tukee työntekijän jaksamista ja kehittää ammattitaitoa (Karvinen-Niinikoski, Rantalaiho & Salonen 2007, 23). Hänninen (2016, 29) kokee, että työnohjauksessa voi saada neuvoja, ohjausta ja tukea sekä uusia näköaloja työhönsä. Tilanne, jossa sijoittava sosiaalityöntekijä antaa työnohjausta perhehoitajille, ei ole paras mahdollinen, koska tilanteessa on mukana myös sosiaalitoimen velvollisuus valvoa sijaisperheen toimintaa ja sijoituksen sujumista. Perhehoitajan voi olla helpompi puhua haastavista tilanteista ulkopuoliselle taholle. Ketolan (2008b, 50) mukaan työnohjausta tarvitaan erityisesti sijoituksen alkuvaiheessa, sijoitetun murrosiän koittaessa ja haastavissa yhteistyötilanteissa sijoitetun biologisten vanhempien ja sukulaisten kanssa.

Emotionaalisen tuen muodoista vertaistuki koetaan useimmiten parhaimmaksi (Perhehoidon tuki, [viitattu 15.10.2016]). Sijoittajakunta voi tukea vertaistukitoimintaa tiedottamisessa ja ryhmien kokoamisessa sekä tarjoamalla tilat tapaamisille. Vertaisryhmässä sijaisvanhemmat saavat tilaisuuden oppia toistensa kokemuksista, vahvistaa voimavarojaan ja lisätä ammattitaitoaan. Vertaisryhmässä jaetaan ajatuksia ja kokemuksia sijaisvanhemmuudesta toimimisessa. (Perhehoitajan asema 5.7.2016.) Vertaistukea tarvitaan erityisesti sijoituksen alkuvaiheessa, kun tilanne on sijaisvanhemmille uusi ja lapsi etsii paikkaansa perheessä (Ketola 2008b, 50–

51). Vertaistuki on hyvä emotionaalisen tuen muoto, koska vertaisryhmässä ihmiset ovat tasavertaisessa asemassa.

Mentoritoiminta on melko uusi ja kehittyvä perhehoidon tukimuoto. Siinä mentori-koulutuksen saanut perhehoitaja kuuntelee, tukee ja ohjaa uutta sijaishanhempaa. Hän välittää hiljaista tietoa ja kokemusta sekä avaa arjen tilanteita. Mentorikoulutus voidaan käydä, kun kokemusta perhehoitajana olemisesta on kertynyt. Menetelmä on hyvä niin uuden perhehoitajan, kokeneen perhehoitajan kuin sijoittajakunnan sosiaalityöntekijän kannalta. Tällainen mentorisuhde on tavoitteellinen, määräaikainen ja palkkiollinen ja siitä sovitaan kirjallisesti sosiaalitoimen kanssa. (Palvelut perhehoitajille, [viitattu 29.10.2016].)

3.3.4 Käytännön ja arjen apu

Käytännön apu helpottaa arjen sujumista. Sitä on esimerkiksi kotihoito, yhteistyö lapsen syntymävanhempien kanssa sekä työterveyshuollon järjestäminen. Yhteydenpito auttaa käytännön avun ennakoinnissa. Jos arjen apua tarjotaan varhaisessa vaiheessa, ehkäisee se perhehoitajan uupumista ja tukee hänen jaksamistaan. (Perhehoidon tuki, [viitattu 15.10.2016].) Joskus aiemmin mainitun tiedollisen tuen tarjoaminen vaatii arjen apua, joka tarkoittaa sijaishoidon järjestämistä hoidettavalle, lastenhoitoapua sekä matkakustannusten korvaamista, jos sijaishanhempi haluaa osallistua esimerkiksi koulutukseen (Ketola 2008b, 49).

Perhehoitajalle voidaan myöntää tukiperhe, sijaishoitaja tai kiertävä sijainen. Erityisen tärkeä se on esimerkiksi perhehoitajan vapaiden ajaksi (Perhehoitajan asema 5.7.2016). Erityisesti, jos perheeseen on sijoitettu erityisen haastava lapsi, sijaishoitajan käyttäminen saattaa olla paikallaan, jolloin sijaishanhempi pystyy käyttämään kertyneet vapaat ja saa hengähdystauon voimia vievästä arjesta. Lisäksi se tukee pitkäjänteistä ja laadukasta perhehoitoa. Hänninen (2016, 30) suosittelee sijaishanhempia itse ensin kokeilemaan tukiperheenä toimimista ennen sijaishanhemmaksi ryhtymistä, että perhe saisi kokemuksen siitä, millaisia vaatimuksia sijaishanhemmaksi toimiminen asettaa.

Vuonna 2016 tulleen lakiuudistuksen myötä perhehoitajilla on oikeus kahteen vapaapäivään jokaista kalenterikuukautta kohti, jolloin hän on toiminut perhehoitajana vähintään 14 vuorokautta (L 20.3.2015/263, § 13). Perhehoitajalle tulee järjestää mahdollisuus vapaaseen, ellei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu. Sijoittajakunnan tulee tarvittaessa avustaa perhehoidossa olevan henkilön hoidon järjestämisestä vapaan ajaksi. Palkkion maksamisesta vapaiden aikana tulee sopia toimeksiantosopimuksessa. (Perhehoitajan asema 5.7.2016.)

Sijoituksen alussa ja lapsen ollessa pieni vapaita ei yleensä ole kuitenkaan järkevää pitää, jolloin sijoittajakunnan tulisi korvata vapaa rahana. Ketola (2008b, 52–53) toteaa, että lomapäivien järjestämiseen on olemassa useita keinoja. Yleisintä on sukulaisten käyttö sijaisina. Muita mahdollisuuksia ovat toiset sijaisperheet, laitokset tai ammatilliset perhekodit. Tämä ei kuitenkaan ole aina lapsen edun mukaista, kun lapsi joutuu siirtymään muualle, varsinkin, jos lapsi on joutunut vaihtamaan paikkaa usein. Joihinkin perheisiin voidaan järjestää kodinhoitaja tai muu sijainen. Perhehoitajien vapaan järjestäminen kotilomien aikana ei aina ole toimiva ratkaisu, koska kotilomat voivat keskeytyä ja sijaisvanhempien tulee olla saavutettavissa.

Perhehoitoliitto järjestää yhdessä lomajärjestöjen kanssa erityisesti sijaisperheille suunnattuja tuettuja lomajaksoja. Lomajaksoille osallistuu usein koko perhe. Tuetut lomat ovat sijaisperheille hyviä mahdollisuuksia, koska tuetut lomat tulevat edullisiksi ja mahdollistavat koko perheen yhteisen loman. Niissä mahdollistuu perheiden vertaistuki ja lastenkin on mahdollista saada uusia ystäviä. (Ketola 2008b, 51–52.)

Päätoimiselle perhehoitajalle mahdollisuus hyvinvointi- ja terveystarkastuksiin on järjestettävä vähintään joka toinen vuosi, koska perhehoitaja ei voi saada sitä muun työn kautta. Perhehoitajalle tulee järjestää myös muita perhehoitajan hyvinvointia tukevia sosiaali- ja terveyspalveluja. (Perhehoitajan asema 5.7.2016.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa käsittelen tutkimukseni toteutusta ja aineiston keruuta. Selvennän, mitä laadullinen tutkimus on ja avaan tutkimusmenetelmistä käyttämäni teema-haastattelua. Kerron myös käyttämäni analysointitavoista. Luvun lopulla pohdin tutkimukseni luotettavuutta ja eettisyyttä.

4.1 Tutkimuksen toteutus ja aineiston keruu

Tutkimukseni on toteutettu pääosin kesällä ja syksyllä 2016. Kesällä haastattelin yhteensä 12 perhehoitajaa, jotka koostuivat seitsemästä sijaisperheestä. Kaikilla haastattelemillani perhehoitajilla oli lapsi samasta sijoittajakunnasta. Sijoittajakunnan kaikille perhehoitajille annettiin mahdollisuus osallistua haastatteluun ja haastattelupyyntöön vastasi kattava määrä sijaisvanhempia. Pyyntö välitettiin perhehoitajien vastuutyöntekijän kautta sähköpostitse perheille ja ennen työntekijän jäämistä lomalle perheille lähetettiin vielä tekstiviestillä pyyntö ottaa yhteyttä haastatteluajan sopimiseksi. Haastattelupyyntö on lisätty liitteeksi tämän tutkimuksen loppuun. Tutkimuslupa pyydettiin kunnalta ennen haastattelupyynnön välittämistä, mutta tunnistettavuussyistä lupa on jätetty liitteistä pois.

Haastatteluihin osallistuneista sijaisvanhemmista 7 oli naisia ja 5 miehiä. Sijaisperheille oli kertynyt kokemusta tästä sijoittajakunnasta parista kuukaudesta yli kymmeneen vuoteen. Osalla sijoitettuja lapsia oli myös muista kunnista ja osa oli toiminut tuki- tai kriisiperheenä ennen sijaisperheeksi ryhtymistä.

Toteutin haastattelut yksilö- tai parihaastatteluina. Haastattelun tavoite on selvittää, mitä joku ajattelee (Eskola & Suoranta 1998, 85). Eskolan ja Suorannan (1998, 94–95) mukaan parihaastattelussa etuna on, että haastateltavat voivat yhdessä muistella ja herättää muistikuvia. Yhdessä haastateltaessa unohtaminen ja väärin ymmärtäminen on vähäisempää. Ennen haastattelua sijaisvanhemmat olivat ottaneet yhteyttä ja haastattelun ajankohdasta ja -paikasta oli sovittu. Haastattelupaikkoina toimivat pääasiassa haastateltavien kodit. Koti haastattelupaikkana oli monille helppoin, koska silloin esimerkiksi sijaislapsille ei tarvinnut järjestää muunlaista hoitoa

haastattelun ajaksi. Ympäristönä koti oli hyvä ja asioista oli helppo jutella esimerkiksi kahvikupin äärellä, mutta se toi myös omat haasteensa taustahälinän vuoksi. Eskolan ja Vastamäen (2010, 30) mukaan kutsu haastateltavan henkilön kotiin kertoo osaltaan siitä, että haastateltava on sitoutunut haastatteluun ja on valmis luottamaan tutkijaan. Toisaalta haastattelijan on vaikea haastateltavan kodissa eristää tilanteesta erilaisia häiriötekijöitä, esimerkiksi muita perheenjäseniä.

Haastattelut äänitettiin, että pystyin myöhemmin litteroimaan ne analysointia varten. Nauhoitusten taustalla kuuluvat äänet eivät häirinneet äänitysten litterointia. Eskolan ja Suorannan (1998, 98) mukaan litterointiin tuo omat haasteensa, jos useampi ihminen puhuu samaan aikaan, kuten parihaastatteluissa välillä tapahtui.

Ennen haastatteluja olin perehtynyt sijaisperheille tarjottavaan tukeen jonkin verran, jotta olin pystynyt muodostamaan haastattelurungon. Teemoista muodostunut haastattelurunko pohjautui tutkimuskysymyksiini, mutta tarkentui tuen eri muotoihin ja niihin liittyviin asioihin sekä tuen tarpeeseen sijoituksen eri vaiheissa ja kehittämis ehdotuksiin. Osa haastatteluista eteni hyvin haastattelurungon mukaisesti, osassa haastattelu eteni enemmän keskustelun kautta, josta asioita ja kokemuksia nousi esiin.

Hakalan (2010, 18) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruu ja käsittely kietoutuvat yhteen, koska usein jo aineistonkeruuvaiheessa tutkijalta vaaditaan analyysiin liittyvää osaamista. Usein alustavaa tulkintaa joudutaan tekemään jo aineistoa koottaessa. Jokaisen haastattelun jälkeen saadut tiedot prosessoituivat ja jäsentyivät, mikä toisaalta ohjasi myös seuraavaa haastattelua ja syvensi täsmentäviä kysymyksiä. Analysointivaiheessa tieto oli useaan kertaan prosessoitua, koska haastattelujen lisäksi tieto prosessoitui litterointivaiheessa. Itse suoritin ensin kaikki haastattelut ennen kuin aloitin litteroinnin, jolloin kokonaiskuva rakentui paremmin eikä ensimmäisen haastattelu jäänyt etäisemmäksi kuin viimeiseksi suorittama.

4.2 Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu

Laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään, ei selittämään. Asioita ei ole tarkoitus asettaa syy-seuraussuhteeseen. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1996, 126.)

Tässä opinnäytetyössä laadullinen tutkimus on paras vaihtoehto, koska tarkoitus ei ole yleistää tutkimustuloksia laajemmaksi teoriaksi ja tutkimusjoukko jää niin pieneksi, ettei määrällisen tutkimuksen tekeminen olisi mielekäästä. Kuten Metsämuuronenkin (2001, 14) toteaa, laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus soveltuu hyvin tutkimukseen, kun ollaan kiinnostuneita yksityiskohtaisista tapahtumista, joita ei välttämättä ole tarkoitus yleistää. Laadullisessa tutkimuksessa tarvitaan sekä taustateoriaa että tulkintateoriaa. Taustateoriaa tarvitaan, jotta aineistoa voidaan tarkastella jotain vasten. Tulkintateoria taas ohjaa tutkijan valintoja ja sitä, mitä hän aineistostaan etsii. (Eskola & Suoranta 1998, 81–82.)

Eskolan ja Suorannan (1998, 35) mukaan tutkimuksen aihe tulisi valita niin, että aihe on kiinnostava, mutta ei liian läheinen. Tarkoituksena on saada riittävä etäisyys tutkittavaan asiaan, mutta mahdollisimman monipuolinen tarkastelukulma. Sosionomin (AMK) opinnot ovat tuoneet monipuolista näkökulmaa moneen sosiaalialan osa-alueeseen, mutta sijaisperheisiin en ole aikaisemmin opinnoissani erityisesti syventynyt. On helpompi olla tekemättä oletuksia, kun asia ei ole liian tuttu.

Laadullisen tutkimuksen aineisto voi koostua esimerkiksi haastatteluista, havainnoinnista, omaelämäkertoista tai päiväkirjoista. Tässä tutkimuksessa on käytetty menetelmänä haastatteluja. Haastatteluilla ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin vaan kuten Eskola ja Suoranta (1998, 61) teoksessaan kertovat, sillä pyritään kuvaamaan jotakin tapahtumaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jostakin ilmiöstä. Laadullinen tutkimus ei perustu oletamuksille eli hypoteeseille vaan aineisto koostuu tutkittavien näkökulmista (Eskola & Suoranta 1998, 15). Metsämuurosen (2001, 8) mukaan laadullinen tutkimusprosessi perustuu pitkälti tutkijan omaan intuition ja tulkintaan.

Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään yleensä varsin pieneen määrään tapauksia, jotka pyritään analysoimaan mahdollisimman hyvin (Eskola & Suoranta 1998, 18). Tässä opinnäytetyössä haastatteluja oli seitsemän, mikä on kattava osuus kaikista kohderyhmään kuuluvista, vaikka yleisellä tasolla kohdejoukko on määrällisesti pieni. Haastateltavia ei valikoitu vaan jokaiselle kohderyhmään kuuluvalla annettiin mahdollisuus osallistua tutkimukseen, jolloin otannasta saataisiin mahdollisimman kattava eikä tutkijan tai vastuutyöntekijän valinta vaikuttaisi lopullisiin tulok-

siin. Kuten Eskola ja Suoranta (1998, 61) teoksessaan kirjoittavat, laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä vaikutusta eikä merkitystä tutkimuksen onnistumiseen. Aineiston tehtävänä on toimia apuna rakennettaessa tutkittavan ilmiön ymmärrystä. Aineiston kertominen ei ole ainoa tarkoitus, vaan tarkoituksena on lisäksi rakentaa teoreettisesti kestäviä näkökulmia. Vastauksia tarvitaan juuri sen verran kuin on aiheen kannalta välttämätöntä (Eskola & Suoranta 1998, 62–63). Havaitsin tässä tutkimuksessa olevia haastatteluista olevan sopiva määrä, kun haastatteluista esille nousseet asiat alkoivat toistaa toisiaan. Alle viisi haastattelua olisi jättänyt sattumalle varaa, kun taas yli kymmenen eri haastattelua ei välttämättä olisi tuonut tuloksille lisäarvoa.

Syrjälän ym. (1996, 87) mukaan haastattelu aineistonkeruumenetelmänä vaatii tutkijalta valmistautumista niin henkisesti kuin tiedollisestikin. Haastattelurunko voi parhaimmillaan avata tutkimuksen analyysin ja tulkinnan. Haastattelijan tulee tarkkailla haastateltavia haastattelun aikana, jolloin paljon tietoa tuottaviin haastateltaviin voi käyttää enemmän aikaa ja tutkimuksen kannalta vähemmän informaatiota tuottavien haastateltavien kohdalla voi säästää aikaa (Syrjälä ym. 1996, 86). Haastattelujen määrän riittävyys tulee vastaan viimeistään analysointivaiheessa, jolloin huomataan, onko tutkittavaa aineistoa tarpeeksi laadukkaaseen tutkimustulokseen.

Haastattelun hyviin puoliin kuuluu se, että ihminen on tutkimuksessa aktiivinen osapuoli, joka luo merkityksiä asioille. Tietoa voidaan syventää lisäkysymyksillä, mikä on haastattelun etu. Haastattelun haittapuolina voidaan pitää sitä, että haastattelu on aikaa vievää. Aikaa menee haastateltavien etsimiseen, heidän haastattelemisiinsa sekä varsinkin litterointiin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35.)

4.2.1 Teemahaastattelu

Eskolan ja Vastamäen (2010, 26) mukaan teemahaastattelu on Suomessa suosituin tapa kerätä laadullista aineistoa. He kuvaavat teemahaastattelua eräänlaisena keskusteluna, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja tutkijan ehdoilla, mutta jossa tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa saamaan selville häntä kiinnostavat asiat.

Metsämuurosen (2001, 42) mukaan teemahaastattelua voidaan käyttää yksinkertaisempaan nimityksenä puolistrukturoidulle haastattelulle. Puolistrukturoitu haastattelu eroaa avoimesta haastattelusta siten, että kysymykset perustuvat ennalta valittuihin teemoihin. Avoin haastattelu muistuttaa eniten tavallista keskustelua, jossa puhutaan aiheesta, mutta kaikkia teemoja ei välttämättä käydä kaikkien kanssa läpi.

Eskola ja Suoranta (1998, 86) tuovat kuitenkin pientä eroa myös puolistrukturoituun haastattelun ja teemahaastattelun välille. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat ja haastateltava saa vastata kysymyksiin omin sanoin. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit, teema-alueet, on etukäteen määritetty. Puolistrukturoituun verraten siitä kuitenkin puuttuu kysymysten tarkka muoto ja järjestys. Teemahaastattelussa kysymysten järjestys ja laajuus vaihtelee.

Metsämuurosen (2001, 42) mukaan teemahaastattelua tulisi käyttää erityisesti silloin, kun selvitetään heikosti tiedostettuja asioita, kuten arvostuksia, ihanteita tai perusteluja. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioita ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä. Tämä tuo parhaiten tutkittavien äänen kuuluviin ja vapauttaa pääosin haastattelun tutkijan näkökulmasta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.)

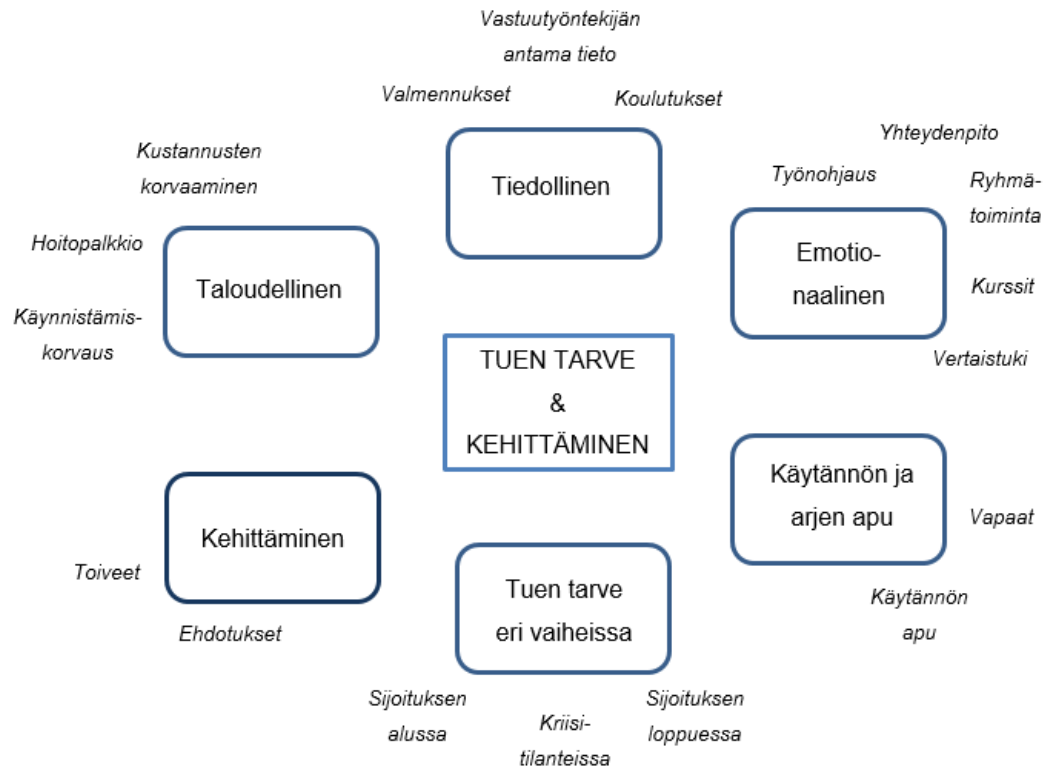
Teemahaastattelurungon rakentaminen ei suju ilman jonkinlaista tietoa tutkittavasta kohteesta (Eskola & Suoranta 1998, 78). Omaa haastattelurunkoani miettiessä löysin kahdesta lähteestä perhehoitajien saaman tuen jaoteltuna neljään, jotka antoivat itselle vahvistusta kyseisistä teemoista käytettäväksi haastattelurunkona ja myöhemmin analysoinnissa. Halusin näiden teemojen lisäksi selvittää sijoituksen eri vaiheita, sillä tuore perhehoitaja tarvitsee oletettavasti erilaista tukea sijoituksen alussa kuin taas kokenut sijaisvanhempi, jolla on kokemusta aikaisemmista sijaislapsista tai lapsi on jo itsenäistymässä. Kriisitilanteet kuuluvat jokaisen elämään ja niihin olisi hyvä varautua, sillä ne tulevat yllättäen ja omasta näkemyksestäni ne ovat tilanteita, jolloin erityinen tuki on tarpeen. Tarkoituksena on myös kehittää toimintaa, joten suora kysymys haastateltavien toiveista ja kehittämis ehdotuksista oli paikallaan, jolloin kehittäminen ei jää ainoastaan tulkinnaksi haastateltavien puheista.

Eskola ja Vastamäen (2010, 37) mukaan haastattelurunko tulisi suunnitella mahdollisimman yksinkertaiseksi, koska mitä lyhemmät haastattelijan muistiinpanot ovat, sitä helpompi hänen on toimia tasaveroisena keskustelijana tilanteessa. He ehdottavat haastattelurungon kokoamista esimerkiksi mind mapiksi, josta teemoja on helppo seurata haastattelun aikana. Joskus haastattelussa käytetyt teemat tai valmiit kysymykset lähetetään etukäteen haastateltaville, jolloin kysymykset eivät tule yllätyksenä haastattelutilanteessa ja haastateltavilla on aikaa pohtia vastauksia. Tässä tutkimuksessa haastattelukysymyksiä ei lähetetty etukäteen. Perhehoitajilla oli tieto, että heitä tullaan haastattelemaan siitä, miten he ovat kokeneet saaneensa tukea sijoittajakunnalta. Pidin tätä parempana tapana tässä tutkimuksessa, jolloin vastaukset olisivat mahdollisimman paljon haastateltavien omia näkemyksiä eivätkä pohjautuisi liikaa haastatteluteemoihin, jotka olin muodostanut. Haastattelurungon lähettäminen etukäteen olisi saattanut tuoda liikaa painoarvoa asioille, joita perhehoitajat eivät itse pidä tärkeinä, jos jokaiseen teemaan olisi etukäteen yritetty etsiä mielipide.

Eskolan ja Suorannan (1998, 87) mukaan teemahaastattelussa vastaaja pääsee halutessaan puhumaan varsin vapaamuotoisesti. Teemojen avulla jokaisen haastateltavan kanssa puhutaan edes jossain määrin samoista asioista. Teemat muodostavat lisäksi kehikon, jonka avulla haastatteluaineistoa voi lähestyä jäsentyneesti.

4.2.2 Teemahaastattelurunko

Oman teemahaastattelurunkoni kokosin mind mapin muotoon, jota pidin hyvänä tapana jäsentää eri osa-alueita. Sijaisperheiden taustoista kysyin hyvin vapaamuotoisesti, sillä tässä tutkimuksessa esimerkiksi iällä ei ollut merkitystä. Sijaisperheenä toimiminen tai kyseisen sijoittajakunnan yhteistyökumppanina oleminen olivat enemmän merkityksellisiä tämän tutkimuksen kannalta. Teemahaastattelurunkoni koostui tuen eri muodoista: taloudellisesta, tiedollisesta, emotionaalisesta sekä käytännön ja arjen avusta. Lisäksi teemoina toimivat sijoituksen eri vaiheissa tarvittava tuki ja tuen kehittäminen.

Kuvio 2. Teemahaastattelurunko

4.3 Aineiston purkaminen ja analyysi

Aineistoni on kerätty haastatteluista, jotka äänitettiin. Aineistoa on vaikea käsitellä äänitetyssä muodossa, joten analyysi vaatii aineiston purkamista. Äänitteiden purkamiseen käytetään yleisesti litterointia.

4.3.1 Litterointi

Litterointi tarkoittaa puhtaaksikirjoittamista, mikä mahdollistaa haastatteluihin palaamisen tulkinna ja johtopäätösten teon aikana. Litterointi tulisi tehdä sanasta sanaan ja puhutun kielen mukaisena, jotta vivahteet säilyisivät. (Syrjälä ym. 1996, 140). Omassa tutkimuksessani apuna oli nauhuri, josta haastattelut oli helppo siirtää tietokoneelle. Nauhoitteen pysäyttäminen ja kelaaminen oli tärkeää tekstin puhtaaksikirjoittamisen vaiheessa, jolloin äänitteessä oli helppo palata taaksepäin varsinkin kohdissa, joissa taustahälinä vaikeutti puheen kuulemistä.

Eskolan ja Vastamäen (2010, 43) mukaan litterointi on työläs vaihe. He arvioivat yhden haastattelutunnin purkamiseen kuluvan yhden työpäivän verran litteroinnin tarkkuudesta riippuen. Enemmän aikaa vievät litteroinnit, joissa erilaiset painotukset ja tauot merkitään tarkkaan. Myös tässä tutkimuksessa litteroinnit veivät paljon aikaa. Haastattelut kirjoitin kokonaisuudessaan sanasta sanaan ja esimerkiksi nauhdukset avasin tekstiksi. En kuitenkaan merkinnyt pieniä äänenpainoja ja yksittäisiä taukoja, joilla ei ollut merkitystä tutkimuksen tulosten kannalta.

4.3.2 Analyysi

Laadullisen aineiston analyysillä tuodaan uutta tietoa tutkittavaan asiaan (Eskola & Suoranta 1998, 137). Ensimmäiseksi tehtäväksi laadullisessa analyysissä muodostuu aineiston järjestäminen sen jälkeen, kun se on kerätty ja purettu tekstiksi. Eskola ja Suoranta (1998, 152) toteavat, että teemahaastattelun teemat muodostavat jo sinänsä eräänlaisen aineiston jäsenyyksen, josta voi lähteä liikkeelle. Kun aineisto on kerätty teemahaastattelulla, on teemahaastattelurunko aineiston koodauksen oivallinen apuväline. Omassa tutkimuksessani litteroinnin jälkeen käytin myös teemoja analysoinnin apuna. Koodasin tuen eri muodot eri väreillä, jonka jälkeen luin puhtaaksikirjoitetut haastattelut vielä pariin otteeseen ja pyrin nostamaan tekstistä muita tärkeitä seikkoja, jotka eivät kuuluneet suoranaisesti teemojen alle. Tekstien useampi lukukerta toi analyysiin syvyyttä ja asioille erilaisia merkityksiä.

Analyysivaiheessa haastatteluteemojen avulla aineistosta pääsee jotenkin liikkeelle jaottelemalla tuloksia teemojen avulla (Eskola & Suoranta 1998, 82). Teemahaastattelun yksi vahvuus on siinä, että kynnys aineistosta analyysiin ei ole niin korkea kuin usein laadullisen aineiston kanssa. Aineiston voi järjestää litteroinnin jälkeen uudestaan teemoittain niin, että jokaisen teeman alla on kaikkien haastateltavien vastaukset tähän teemaan, toiseen teemaan ja niin edelleen. Tämän jälkeen aineistoa on helppo analysoida teemoittain. (Eskola & Vastamäki 2010, 43.) Syrjälän ym. (1996, 89) mukaan analyysi perustuu useimmiten haastattelurunkoon, mutta ennen kaikkea se on tutkijan ajattelua ja pohdintaa, jossa analyysin onnistuminen ja tulosten luotettavuus riippuvat tutkijan perehtyneisyydestä omaan aineistoonsa ja kirjallisuuteen.

Teemoittelulla on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa (Eskola & Suoranta 1998, 174). Eskolan ja Suorannan (1998, 164) mukaan kvantifiointi ei ole paras mahdollinen tapa analysoida laadullista aineistoa, mutta tällä tavalla on suhteellisen helppo päästä liikkeelle ja saada jonkinlaista tuntumaa tekstimassan hallintaan. Kvantifioinnilla tarkoitetaan laadullisen aineiston määrällistä analyysiä, jossa voidaan laskea asian esiintymiskertoja tekstissä. Selkeimmissä tapauksissa, kuten taloudellisen tuen riittävydessä, käytin määrällistä analyysitapaa tuomaan selkeyttä. Laadullisessa tutkimuksessa laskemista ei useimmiten tarvita vaan riittää, että asia on edes kerran mainittu riittävän selkeästi (Eskola & Suoranta 1998, 166). Tämän vuoksi purettujen tekstien useampi lukukerta ja merkitysten etsiminen oli tarpeen.

Syrjälän ym. (1996, 154) mukaan tutkijan tulee tulososiossa osoittaa tulosten oikeellisuus litteroitujen haastattelujen avulla. Eskola ja Suoranta (1998, 82) kuitenkin korostavat, että liiallisilla sitaateilla raportista tulee helposti ainoastaan laadullisia menetelmiä käyttävä selvitys, jossa aineistositaatit on järjestetty mekaanisesti ja kuvattu pinnallisesti. He jatkavat, että haastatteluteemojen lisäksi analyysin apuna tulisi olla tulkintateoriaa, jossa teoria ja empiria käyvät vuoropuhelua.

4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston analyysivaihetta ja luotettavuuden arviointia ei voi erottaa toisistaan samalla tavalla kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija joutuu jatkuvasti pohtimaan tekemiään ratkaisuja ja samalla arvioida työn luotettavuutta (Eskola & Suoranta 1998, 208). Valmiiden teemojen avulla pystyin osassa vastauksia määrällisesti analysoimaan asioiden yleisyyttä, jolloin tulosten oikeellisuus ei perustu vain olettamuksille. Yksittäisissä vastauksissa pyrin tulkitsemaan vastauksen merkityksellisyyttä. Eskola ja Suoranta (1998, 215) tuovat esille analyysin kattavuuden tarkoittavan sitä, että tulkintoja ei perusteta satunnaisiin poimintoihin aineistosta. Tämän vuoksi teemoittelu oli hyvä tapa jäsentää samanlaisia vastauksia yhteen.

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on, että tutkija tietää olevansa tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline (Eskola & Suoranta 1998, 210). Syrjälän ym. (1996, 100) mukaan tutkijan taito asettua tilanteen vaatimiin rooleihin vaikuttaa suoraan siihen, miten syvällistä tietoa hän kentältä saa. Joskus käsitteiden epäselvyys saattaa vääristää tuloksia jo aineistonkeruun aikana. Haastattelijan ja haastateltavan tulisi puhua samoista asioista samoilla käsitteillä. Koin, että tutkimuksessani ei ollut ongelmia eri käsitteiden kanssa, sillä tutkimus painottui osa-alueeseen, jonka perhehoitajat tuntevat. Omassa haastattelurungossani eri tutkimuotoja täydennettiin niihin kuuluvilla asioilla. Esimerkiksi taloudelliseen tukeen liittyy hoitopalkkiot sekä kulu- korvaus ja emotionaaliseen tukeen vertaistuki ja yhteydenpito vastuutyöntekijän kanssa. Syrjälä ym. (1996, 100) toteaa, että raportoinnin osalta epäonnistutaan, jos lukijalle jäävät epäselviksi tutkimuksen keskeiset käsitteet. Tämän vuoksi olen pyrkinyt avaamaan keskeiset käsitteet heti tutkimuksen alussa, jolloin tutkimustulokset ovat helpommin ymmärrettävissä.

Johtopäätökset eli tulkitut merkitykset ovat valideja eli luotettavia silloin, kun ne vastaavat sitä, mitä tutkittavat tarkoittivat, eli tutkija ei ole ylitulkinnut aineiston ilmaisuja. (Syrjälä ym. 1996, 129). Tutkimuksessani pyrin mahdollisimman tarkkaan tuomaan esiin sen, mitä tutkittavat ovat sanoneet. Tekemäni tulkinnat pyrin muodostamaan haastatteluaineistosta perustellusti.

Hakala (2010, 22 - 23) tuo luotettavuuden arviointiin kaksi tapaa. Ensinnäkin voidaan arvioida, miten hyvin kokoamat tiedot tulevat kuvaamaan juuri niitä asioita ja sitä ilmiötä, johon tutkielmassa on tarkoitus perehtyä. Tällä tarkoitetaan sisäistä luotettavuutta. Ulkoisella luotettavuudella tarkoitetaan sitä, onko koottujen tietojen pohjalta mahdollista tehdä yleisiä päätelmiä. Jos aineiston sisäinen luotettavuus jää huonoksi, ei ulkoisella luotettavuudella ole enää paljonkaan merkitystä.

Opinnäytetyössä, ja varsinkin laadullista tutkimusta tehdessä, on tärkeää kiinnittää huomiota tutkimuksen eettisyyteen. Eskolan ja Suorannan (1998, 52) mukaan erityisesti tutkimuslupaan liittyviä kysymyksiä, tutkimuskohteen hyväksikäytön mahdollisuutta, aineiston keruuta sekä tutkimuksesta tiedottamista tulee pohtia eettisesti.

Ennen tutkimuksen aloittamista hankin tutkimusluvan. Tutkimusluvan hakemisen aikana on pohdittu muun muassa sitä, tulisiko kunnan nimi mainita opinnäytetyössä

vai ei. Päädyttiin siihen, että on parempi olla mainitsematta kuntaa, jotta haastattelvien anonymiteetti säilyisi varmemmin eivätkä mahdolliset negatiiviset tutkimustulokset vaikuttaisi tulevaisuudessa esimerkiksi perhehoitajien saatavuuteen. Tutkimuksen yleistettävyyden kannalta on kuitenkin tärkeää kertoa kunnan koosta ja maakunnasta. Sijaisperheiden sekä vastuutyöntekijöiden määrä vaikuttavat siihen, millaista tukea on mahdollista antaa ja mitkä ovat tuen antamisen resurssit.

Eskolan ja Suorannan (1998, 52) mukaan tutkimuskohdetta ei saa hyväksikäyttää. Hyväksikäytöllä tarkoitetaan tässä tutkimuksen lähtökohtien tarkastelua. Pohdinnan kohteena on se, lähdetäänkö tutkimusta tekemään tutkijan tarpeista vai hyötyvätkö tutkittavat tutkittavasta aiheesta. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on parantaa sijaisperheiden saamaa tukea heidän antamiensa vastausten pohjalta. Myös tulevat sijaisperheet hyötyvät, kun tuen tarjoamisen suurimpiin ongelma-kohtiin on osattu puuttua. Sijoittajakunnan on myös helpompi saada uusia perhehoitajia, jos tuen antaminen on kohdistettu oikein.

Tutkimusta ja haastatteluita tehdessä oli tärkeää, että haastateltavat tietävät, että haastattelut nauhoitetaan ja että he antavat siihen luvan. Salaa nauhoittaminen ei ole eettisesti hyväksyttävää. Nauhurin esillä olo saattaa joissain tapauksissa vaikuttaa esimerkiksi siihen, paljonko puhutaan ja jätetäänkö jotain sanomatta. Itse koen, ettei nauhurin mukanaolo vaikuttanut tekemiini haastatteluihin. Nauhuri asetettiin keskeiselle kohdalle esimerkiksi pöydän päälle jo ennen kuin itse haastattelukysymyksistä alettiin keskustella. Yksikään haastateltavista ei kieltänyt nauhurin käyttöä.

Kun tutkimuksen tuloksia käsitellään, kaksi tärkeintä elementtiä ovat luottamuksellisuus ja anonymiteetti (Eskola & Suoranta 1998, 56). Haastattelut käsiteltiin luottamuksellisesti eikä niihin lisätty tunnistetietoja haastateltavista. Nauhoitukset kirjoitettiin puhtaaksi sanasta sanaan eli litteroitiin, henkilöiden nimet kuitenkin jätettiin kirjoittamatta. Tämän jälkeen nauhoitukset poistettiin ja opinnäytetyön ollessa valmis, myös litteroidut, eli puhtaaksi kirjoitetut, haastattelut hävitettiin. Haastatteluiden luottamuksellinen käsitteleminen kerrottiin jo haastatteluvaiheessa haastateltaville.

Viimeiseksi on vielä pohdittava tutkimuksesta tiedottamista. Jo aluksi tutkimuslupaa käsiteltäessä mietittiin, tuleeko kunnan nimi mainita opinnäytetyössä. Opinnäyte-

työstä tulee julkinen, joten kunnan nimi jätettiin pois negatiivisten seurausten välttämiseksi. Joitakin opinnäytetöitä tai niiden tuloksia voidaan julkaista lisäksi vielä esimerkiksi paikallislehdissä, mutta oma opinnäytetyöni jää vain tämän kyseisen kunnan hyödynnettäväksi, koska tutkimuksen tarkoituksena ei ole tehdä yleistyksiä vaan saada tietoa yksittäisen kunnan perheohjaajien kokemuksista. Opinnäytetyö on kuitenkin vapaasti luettavissa, jolloin muutkin voivat hyödyntää tutkimustuloksia.

Syrjälän ym. (1996, 88) mukaan haastattelu voi johtaa joihinkin eettisiin ongelmiin, jos tutkija julkistaa sellaisia haastateltavien ajatuksia, joista vastuutyöntekijä tai kunta ei pidä. Tutkija voi myös joutua ristiriitatilanteeseen oman itsensä kanssa, kun hän pohtii, miten suojella tutkittaviansa ja toisaalta, miten raportoida rehellisesti. Analyysi- ja raportointivaiheessa tutkijan voi parhaiten suojata tutkittavia siten, että yksittäisten tapausten kautta saatua informaatiota tarkastellaan ilmiöiden ja teemojen tasolla, jolloin ei juurikaan ole merkitystä sillä, kuka yksittäinen haastateltava on sanonut mitään.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa käsittelen haastatteluissa esille nousseita tutkimustuloksia osaksi taustateoriaan peilaten. Vaikka tuen muodot on seuraavissa alaluvuissa jaoteltu samoin kuin haastattelurungossa, on vastausten jaottelu otsikoiden alle häilyvää. Haastatteluissa esille nousseet asiat saattoivat yhdessä lauseessa liittyä moneen eri tuen muotoon. Tutkimustulokset on jaoteltu samalla tavalla kuin haastattelurungossa tulosten selkiyttämiseksi. Samalla, kun teemat helpottivat tutkimustulosten analysointia ja jäsennystä, toivat ne haasteita siihen, että myös suoraan teemoihin liittymättömät tulokset tulevat käsiteltyä. Teemoja olivat taloudellinen, tiedollinen, emotionaalinen, käytännön ja arjen apu, tuen tarve sijoituksen eri vaiheissa sekä tuen kehittäminen.

Käyttämissäni lainauksissa olen merkinnyt haastateltavat haastatteluiden järjestyksen mukaan lyhenteillä H1, H2, H3 ja niin edelleen. Haastatteluista oli yhteensä seitsemän. Jos haastattelussa on ollut mukana kumpikin sijaisvanhempi, on lyhenteeseen merkitty vielä, onko kyseessä mies (m) vai nainen (n). Kursivoidut tekstit lainauksissa ovat sanoja, jotka korvaavat haastatteluissa käytettyjä sanoja tunnistettavuuden ehkäisemiseksi. Erisnimet on lainauksista jätetty pois.

5.1 Sijaisvanhempien kokemukset saamastaan tuesta

Perhehoitoliiton (Perhehoidon tuki, [viitattu 18.9.2016]) mukaan perhehoidon onnistumisen kannalta oikeanlainen ja oikea-aikainen tuki on tärkeää. Perhehoidon tukeen sisältyy perhehoitajan ja hänen perheensä tukeminen sekä tuki ja yhteistyö. Tuen ja yhteistyön taustalla on vahvasti esillä luottamus, arvostus sekä halu ja kyky yhteistyöhön ja avoimeen vuorovaikutukseen.

Tuen saatavuudessa ja järjestämisessä on suuria eroja kuntien kesken. Perhehoitoliiton ([viitattu 18.9.2016]) mukaan tarve kehittää erilaisia tuen muotoja on ilmeinen, sillä on monia sijaisvanhempia, jotka kokevat saamansa tuen riittämättömänä. Perhehoitoliiton mukaan sijaisvanhempien tarvitsema tuki määräytyy pitkälle hoidet-

tavan tarpeesta. Yhteistyötä tulisi tehdä niin vastuutyöntekijän ja lapsen sosiaalityöntekijän kesken kuin vastuutyöntekijöiden yhdessä, jos perheessä on useamalta paikkakunnalta sijoitettuja lapsia.

5.1.1 Taloudellinen tuki

Taloudellisen tuen riittävyys ei haastattelujen perusteella ollut ongelma. Viidessä haastattelussa seitsemästä tuki koettiin hyvänä tai riittävänä. Neljässä haastattelussa taloudellisen tuen kerrottiin olevan jopa parempi kuin he olivat olettaneet tai parempi kuin jossain muussa kunnassa.

Kyllä, korvaukset on mun mielestä tullu sieltä ihan hyvin ja ihan sillai hyvällä, sopivalla tavalla. Että ehkä vähä paremminki ku monesta muusta ... Kyllä ainaki, jos me ollaan jotain kysytty, jos on jotain tarvittu, niin on onnistunu. Ja sitte tosiaan se, että näistä kulkemisista tonne *toiseen kuntaan*, niin niistä mä kuulin, että jossaki muualla niitä ei vissiin tueta millään lailla. (H4n)

Kahdessa haastattelussa taloudellista tukea kritisoitiin ja koettiin, että se ei ollut riittävä tilanteeseen nähden. Haastateltavat kokivat, etteivät olleet saaneet riittävää korotusta hoitopalkkioon tai kustannusten korvaaminen ei ollut oletettua.

Tuota niin, ei aivan semmoset ... semmoset ei oo ne korvaukset, ku me ajateltiin, mutta kyllä ihan hyvät, tai paremmat, ku ihan ne pienimmät. (H7n)

Tää on niinku todella pieni summa siihen nähden, että mitä se on, niinku 24 tuntia vastaat sen ihan kaikesta ... Se on ihan, mulla on ihan vanhan kaavan mukaan, että ku se oli ennen jaoteltu iän myötä, se tuki, niin tuota mulla on minimipalkka ... Että pitääkö sun oikeesti niinku vakuutamalla vakuuttaa ja kustantaa ja kaikkia, että ne sitte ottaa, että "annetaan ny". (H1)

Kustannusten korvaamisiin oltiin muissa haastatteluissa pääasiassa tyytyväisiä. Haastatteluissa tuotiin esille sitä, että pakollisiin kuluihin kuuluvat korvaukset tulisi saada automaattisesti. Eräässä haastattelussa nimenomaan tähän oltiin tyytyväisiä, toisessa tämä koettiin ongelmaksi.

Edellä mainitussa lainauksessa kerrottiin, että maksettava palkkio vastuuseen nähden on pieni. Myös useammassa muussa haastattelussa tuotiin esille sitä, että työstä, jossa toisen ihmisen huolenpidosta ja hoivasta vastataan ympärivuorokautisesti, annetaan suhteessa pieni korvaus. Kritiikki kohdistui lähinnä yleiselle tasolle ja lain määrittelemiin minimeihin kuin yksittäisen sijoittajakunnan maksamiin palkkioihin ja korvauksiin. Haastatteluissa tuotiin myös esille sitä, ettei perhehoitajana toimimista voi määritellä rahassa. Lapsia hoidetaan auttamisen halusta eikä rahallisen korvauksen saamiseksi.

No eihän ne ny sillai, ku aattelee tätä työtä, että sä oot 24/7 vastuussa toisen lapsesta, niin siis sehän on todella pieni. Mutta eihän tätä rahassa tehäkkään tätä työtä. Että kyllä siinä on niin paljon sitä muuta palkitsevaa. (H6n)

Hännisen (2016, 61) mukaan osa sijaisvanhemmista suhtautuu sijaisvanhemmuuteen palkkatyönä ja osalle se on elämäntapa tai kutsumus. Hänen mukaansa suurin osa lienee kuitenkin sellaisia, joille sijaisvanhemmuus on sekä elämäntapa että työ. Vaikka perhehoitajaksi ryhtymisen taustalla ei ole ollut keino saada rahaa, tuotiin haastatteluissa esille, että elanto on kuitenkin tienattava. Pelkästään yksi henkilö ei voisi vastata perheen menoista toisen jättäytyessään ansiotyöstä kotiin hoitamaan lasta. Repo (2003, 67) avaa asiaa niin, että raha voidaan nähdä keskeisenä perheen sisäisenä resurssina, ja samassa perheessä voi asua kaksi aikuista, joiden elintaso on hyvinkin erilainen.

Sanoinki, että mä mielelläni lähen, mutta että semmonen tosiasia on, että ollaan velallisia, ja mun on pakko tienata oma osuuteni meidän perheen tienesteistä. Mä en voi heittäytyä niinku vuodeksi sillä lailla, tai miksikään aikaa ajatuksena niin, että toinen kantaa vastuun taloudesta. (H3)

Yksi haastateltava toi esille sen, että perhehoidosta maksettava hoitopalkkio ei kerrytä eläkettä kovinkaan paljoa ja tämänhetkiset palkkiot ja kulukorvaukset menevät pääosin arkipäivän menoihin, jolloin niistä ei ole mahdollista itse säästää.

Hoitopalkkiot ja kulukorvaukset määritellään toimeksiantosopimuksessa. Toimeksiantosopimuksessa tulisi määritellä myös muut sijoitukseen liittyvät asiat, jotka aikai-

semmassa tekstissä eriteltiin. Helminen (2008, 118) muistuttaa, että toimeksiantosopimuksen solmiminen on sijaisvanhempien kannalta tärkeä lakiasia ja hän neuvoo sijaisvanhempia tutustumaan huolella toimeksiantosopimukseen ennen sen allekirjoittamista. Haastatteluissa toimeksiantosopimukseen oltiin pääosin tyytyväisiä ja se saatettiin enempää kommentoimatta ohittaa toteamalla sen olevan tavallinen sopimus. Yhdessä haastattelussa kunnan toimeksiantosopimuksen oletettiin määrittelevän asioita tarkemmin.

Mä oon perhehoitajaliiton sivuilta kattonu, että toimeksiantosopimukses pitää olla kaikki ja eriteltynä ja kaikki erityisyydet ja kaikki ja näin, niin *tämän kunnan* toimeksiantosopimus on...tämän näkönen. ... Mä olin aika puulla päähän lyöty, ku sen postilaatikosta sitte aikanansa hain, että onko, onko tämä nyt se toimeksiantosopimus, mitä niinku puhutaan, että se on hyvin tärkeä paperi, missä pitää olla kaikki. (H3)

Repo (2003, 69) tuo taloudelliseen tukeen mielenkiintoisen näkökulman kertomalla enemmän rahaa tuovan henkilön omistavan taloudessa enemmän valtaa. Myös sillä on merkitystä, mistä raha tulee. Ansiotuloilla tienattu tulo koetaan usein henkilökohtaisempana kuin erinäiset etuudet, joihin hoitopalkkionkin voidaan kokea kuuluvan. Repon (2003, 75) mukaan kotiäiti voi edellyttää palkkatulojen puuttuessaakin itseltään taloudellista autonomisuutta.

5.1.2 Tiedollinen tuki

Tiedollinen tuki voidaan nähdä hieman monimuotoisempana kuin taloudellinen tuki. Siihen sisältyy käytännön asioita, koulutusten ja valmennuksen kautta saatu tieto sekä tieto lapsesta ja lapsen taustoista. Merkittävämpänä tämän opinnäytetyön kannalta oli huomata, että useammalle sijaisvanhemmalle oli epäselvää, kuka vastaa sijaisperheille annettavasta tuesta sijoituskunnassa. Sijaisperheiden ja lasten vastuutyöntekijöistä puhuttiin usein yhtenä henkilönä tai niitä ei eroteltu. Sijaisperheiden vastuutyöntekijänä voi toimia myös esimerkiksi sosiaaliohjaaja eikä koulutuksen tarvitse olla sama kuin sosiaalityöntekijällä.

Se yhden sosiaalityöntekijän ammattitaito ja osaaminen pitää olla sitte niin, niin siinä pitää sitte olla jo, paljon tietää ja ammatillisesti tietää, joka sellasen niinku saappaisiin hyppää. Koska sitten on olemas tätä tietoa muillakin. Se on tosi vaarallinen tai niinku vaikea ammatti, siinä pitää

olla niin paljon sitä kokemusta, että kykenee tekemään niitä ratkaisuja ja vielä vastaamaan, jos niistä valitetaan. (H1)

Yleisimpänä kritiikkinä tiedollisen tuen antamisesta olivat puutteet erinäisissä käytännön asioissa. Suoritin haastatteluni kesäaikaan, jolloin haastatteluissa tuli esille, että kaikki sijaisvanhemmat eivät tienneet, koska vastuutyöntekijä lomailee tai kukaan voi ottaa tarvittaessa yhteyttä.

Mä en tiedä edes, koska jää lomalle, mä en oo saanu mitään tietoa. (H2n)

Haastatteluissa oli kuitenkin eroja. Kaikilla tätä ongelmaa ei ollut vaan osalla perheistä oli hyvin tiedossa loma-ajat sekä sijaiset, joihin voi olla yhteydessä oman työntekijän ollessa poissa. Muu yleiseen tietoon liittyvä puute oli esimerkiksi korvauksiin liittyvä epätietoisuus. Kaikki sijaisvanhemmat eivät olleet varmoja, mitä korvataan ja kuinka se korvataan. Esimerkiksi yhden haastattelun kohdalla käytännöt erosivat toisesta sijoittajakunnasta, mikä aiheutti epätietoisuutta.

Ihan kummallista touhua kyllä. *Toisessa kunnassa* pitää ensin lähettää kuitti ja sitten vasta maksetaan. Ei oo ikinä etukäteen maksettu mitään. (H4m)

Perhehoitajien tiedollinen tuki lähtee suurimmaksi osaksi alkuvalmennuksesta eli PRIDE-koulutuksesta. PRIDE-koulutus koettiin haastatteluiden mukaan hyväksi ja tarpeelliseksi, vaikka sitä ei sijoittajakunnan kautta ollut yksikään haastateltavista perhehoitajista käynyt.

Siis myöhemmin sitten niin tuota muusta yhteydestä mä oon käynyt sen PRIDE tai me kummatkin. Ku taas tuli se laki voimaan. (H1)

Yksi sijaisperhe ei ollut käynyt ennakkovalmennusta vielä ollenkaan, mutta toivoi sen tulevaisuudessa saavansa ja koki valmennuksen tärkeänä. PRIDE ei kuitenkaan monenkaan mielestä ole riittävä vaan tietoa haluttaisiin enemmän. Viidessä haastattelussa seitsemästä tuli esille, että erinäisiä koulutuksia toivotaan järjestettäväksi. Koulutusten kerrottiin tuovan ymmärrystä ja sitä kautta jaksamista. Lisäksi puhuttiin, että koulutus ei ole ikinä huono asia.

Ja sitte tietysti se, että jos on jotain koulutuksia, niin se, että niihin ollaan aina valmiita lähtemään. Mä oon sitä mieltä, että ikinä ei ole liian viisas tai, että aina voi oppia jotaki uutta niinku, että... Ja sitte se, että koskaan ei tiedä vielä, mitä tämänki lapsen kanssa tulevaisuudessa tulee eteen, niin sitte se, että me ollaan valmiita kaikkiin terapiajuttuihin ja muihin, että kaikkiin ollaan sillai valmiita niihin. (H5n)

Kolmessa haastattelussa kritisoitiin sitä, että perhehoitajat eivät olleet saaneet koulutusta, joka olisi vastannut heidän tarpeitaan.

Ei päästy, ku ei ollu kaikille muille sijaisperheille tarjota tätä, niin sitte meillekää ei voitu. Mut mun mielestä se, että tarjottais sellasta koulutusta, mistä just se kyseinen sijaisperhe hyötyy. (H3)

Koulutuksia järjestävät myös erinäiset yhdistykset, joihin perhehoitaja voi kuulua. Yhdistysten kautta perhehoitajat ovat kertoneet saaneensa myös vertaistukea, johon palataan paremmin seuraavassa emotionaalista tukea käsittelevässä luvussa. Näistä yhdistyksistä, kuten Etelä-Pohjanmaan sijaisvanhemmat ry:stä, moni oli kuullut PRIDE-valmennuksen kautta.

Meille suositeltiin heti sillon, kun me käytiin PRIDE-kurssi, niin sillon siellä mainittiin ja puhuttiin tästä Epsivasta (*Etelä-Pohjanmaan sijaisvanhemmat ry*), että se on niinkun tämä järjestö, joka niinkun järjestää näitä, että siihen kannattaa liittyä. Saa niinkun enemmän tietää sijaisperheiden toiminnasta ja päästä mukaan. Ja mehän sitte heti ilmoittauduttiin sinne ja ollaan käyty aika moneski tälläses tilaisuudes. (H4n)

Yli puolet haastateltavista toi esille omaa kokemustaan, josta on apua perhehoitajana toimimisessa. Osalla oli ollut sijoitettuja lapsia jo aikaisemmin muistakin kunnista, jolloin he eivät kokeneet tarvitsevansa niin paljoa tiedollista tukea. Toisilla oli työkokemusta, jonka he kokivat auttavan perhehoitajana toimimisessa. Myös omat biologiset lapset toivat varmuutta sijaislapsen kasvatukseen.

No ei meillä ny oo, ku tämä oma elämänkoulu täs lasten kautte sitte sen Pride-koulutuksen lisänä. Että onhan meillä sitte ollu ... Niin oonhan mä toistakymmentä vuotta ollu koulussa koulunkäynninohjaaja. Niin sieltä tietysti kans saanu hyvää pohjaa tähän työhön. (H6n)

Tiedollista tukea kerrottiin saatavan myös muualta kuin sijoittajakunnasta. Osa sijaisperheistä koki saavansa tarvitsemansa tuen toisesta sijoittajakunnasta, osa yhdistysten järjestämistä koulutuksista ja yksi kertoi saaneensa hyvää tiedollista tukea tukiperheeltään.

Että ei me saada ainakaa *sijoittajakunnan* sosiaalitoimelta ei niin hirveesti saada, mutta sitte tämä tukiperheen ihminen, että se pystyy niinku opastaan. (H2n)

Yleistä tietoa pystyttiin haastatteluiden perusteella saamaan muualtakin. Sijoittajakunnan vastuutyöntekijältä toivottiin erityisesti saavan hyvät tiedot sijoituksen alussa lapsen taustoista, jotta lasta ymmärrettäisiin paremmin ja hänen kanssaan olisi helpompi toimia. Muutama vastaajista koki alun tietojen olleen puutteellisia lapsen tullessa perheeseen, osa taas piti alun tietoja hyvinä ja kattavina. Eroavaisuuksia tiedon saamisessa siis löytyi.

No ainaki, että me saatiin hyvin tietoa perheestä. Se nyt on ainaki. Ja sitte ennen ku sijaisperheeksi lähti, niin se, että kuinka vähin tiedoin lapsi voi tulla perheeseen. En tiedä sitä, onko kuinka paljon tietoja sosiaalitoimellakaa siinä kohdin, mutta joskus on ollu vähä sitä, että pidetään niitä tietoja sosiaalitoimen puolella ja vaiti...salassapitovelvollisuuden takia, jonain aikakautena. Mikä sitte taas estää sitä sijaisperhettä toimimasta lapsen ja sen lapsen perheen edun mukaisesti. Mutta että kyllä me ainaki saatiin hyvät tiedot. (H3)

Alun tietojen puutteellisuus saattaa joissain tapauksissa johtua siitä, että äkillisissä tilanteissa sosiaalityöntekijällä ei aina ole mahdollisuutta selvittää lapsen taustoja etukäteen (Sosiaaliohjaaja 2008, 142).

5.1.3 Emotionaalinen tuki

Lastensuojelu ja sijaishuolto herättävät monia tunteita, kuten toivoa, kiintymystä, myötätuntoa, surua, pelkoa ja jopa vihaa. Partanen (2005, 26) korostaa, että tunteitaan ei tarvitse kieltää. Hänen mukaansa ammattitaitoisen työntekijän tunnistaa nimenomaan siitä, että hän tunnustaa ja tunnistaa tunteidensa olemassaolon eikä anna niiden ohjata työtään. Emotionaalinen tuki koettujen tunteiden tueksi onkin yksi

tärkeimmistä tuen muodoista. Jo se, että kysytään, mitä kuuluu, kertoo, että perhehoitajien kuulumisista ollaan kiinnostuneita ja heidät koetaan tärkeinä.

Yli puolet haastateltavista koki, että yhteydenpito vastuutyöntekijään on hankalaa. Työntekijää on vaikea saada kiinni, koska aikaa vievät erinäiset palaverit ja muut työt. Päivän aikana on puhelintunti, jonka aikana työntekijän tulisi olla tavoitettavissa, mutta yhteen puheluun saattaa kulua koko tunti ja muut jäävät vaille vastausta puhelintunnin loppuessa. Tavoitettavuuden puutteet kuitenkin ymmärrettiin ja puheissa tuli esille resurssien rajallisuus. Toisaalta puheluita oli vaikea sovittaa sijaisperheen kiireiseen perhearkeen ja vastuutyöntekijän kiireiseen työpäivään.

Kyllähän sitä tarvittaessa koetetaan saada kiinni, mut hyvin hyvin huonosti ollaan saatu kii. Tottahan sillä ny on paljo asioita, mutta hyvin huonosti saa kiinni. Ja tosi vähän pidetään yhteyttä. Vähä ny ne pakolliset. (H2n)

Yksi sijaisperhe toivoi säännöllistä yhteydenpitoa, varsinkin haastavassa tilanteessa, jossa tuen tarve on suurempi. Toisen sijaisperheen mielestä säännöllinen yhteydenpito ei ole järkevää, vaan yhteys tulisi saada vain silloin, kun se on tarpeen.

Kyllähän se on helpompaa jotenki niin päin, jos tota tänne soittaa joku henkilö silloin, ku on joku tällänen tilanne ja kysyy vaikka, että mikä teillä nyt on olo siellä. Et sovittu, vaikka että pari kertaa viikos soittaa ja kysyy vähä tunnetiloja tai muita täämmösiä. Koska se on niin vaikee täältä ruveta tämän kaiken älämölön keskeltä soitteleen jossain vaiheessa, ja jos sä et saa kiinni, niin muista soittaa uudelleen ja nyt puheluaika meni ohi ja nyt sillä on taas joku palaveri... Että ku siinä on tunti aikaa ja sitte asiakkaat soittaa ja tietää, että ne asiat ei oo ihan lyhkäsiä. Niin se voi mennä se puol tuntia yhdellä ja sit sen jälkeen siirrytään seuraavaan ja jos sä et siihen väliin kerkee soittaa, nii se on sit se aika menny. (H4n)

Osa haastateltavista oli kuitenkin tyytyväisiä yhteydenpitoon ja he kokivat, että saavat työntekijän kiinni tarvittaessa. Parhaimmaksi tavaksi tavoittaa työntekijä koettiin sähköposti. Sähköpostiin sai hyvin vastauksen, vaikka vastaus ei tullut heti.

Tai jos me oltiin sinne päin yhteydessä sähköpostilla tai puhelimitse, niin aina ne niinkun, että jos he eivät heti vastannu, niin sitte he soitti tai vastas sitte sähköpostilla, mutta aina me saatiin heijät sieltä kyllä kiinni. (H5n)

Osa sijaisvanhemmista kirjoittaa säännöllisiä raportteja sosiaalitoimelle ja saman sähköpostin yhteydessä voi kirjoittaa myös muista mieltä painavista asioista, joihin työntekijä vastaa henkilökohtaisesti. Kaikki eivät kuitenkaan pitäneet tietokoneella kirjoittamisesta, vaan pitivät puheluita parempina tapoina keskustella mielessä olevista asioista.

Joo ei se, jotenki tuntuu itestä, ku ite just enemmän puhumalla kertoo asioita. ... Että loppuun voi hänelle lisätä ihan tämmöstä yksityistäkin viestiä, mutta kun musta tuntuu, että mulla menee ikuisuus tehdä se ”asiallinen viesti”. (H4n)

Tuen saamisessa ei aina ole kyse siitä, että tuen tulisi tulla sijaisvanhempien vastuutyöntekijältä. Haastatteluissa tuli esille, että sijoittajakunnasta saatiin tukea myös nimenomaan lasten sosiaalityöntekijöiltä ja esimerkiksi lapsen biologisten vanhempien kanssa työskenteleviltä perheohjaajilta.

Heidän yhteydenpito on sitä, että ne haluaa viikottain pitää niinku yhteyttä, elikkä mä oon viikottain sähköpostilla sosiaalityöntekijöihin ja tähän perhehoitajaan tai –ohjaajaan, joka käy siellä sijoitetun lapsen perheessä, heihin yhteydessä ja sit tavallaan, et se homma toimii niinkun. Että he antaa siellä päässä apua sille lapsen niinku vanhemmille, mutta sitte myös se, että me saadaan se tuki ja se tieto, niin se toimii mun mielestä tosi hyvin. Että me ollaan ainaki saatu niinku tosi positiivinen niinku...(H5n)

Vaintola (2008, 47) toteaa, että asiantuntijoiden apua kannattaa lähteä hakemaan heti, kun omat työkalut tuntuvat loppuneet. Tukea hän kertoo olevan saatavilla sosiaalityöntekijöiltä, nuorisoasemilta, terapeuteilta ja yhdistysten pienryhmistä vertaistuen muodossa. Sinclairin, Gibbsin ja Wilsonin (2004, 107) Iso-Britanniassa tehdyssä tutkimuksessa jopa 15 % sijaisperheistä koki saavansa tukea naapureilta, mikä tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan tullut esille.

Lähes kaikki perhehoitajat kokivat vertaistuen tärkeänä. Myös Ketola (2005, 137) tuo esille, että perhehoitajien mielestä yksi keskeisimmistä tuen muodoista on vertaisryhmätoiminta. Haastatteluissa tuli esille, että osalla perhehoitajista oli hyviä vertaistukiverkostoja muiden kuntien tai perhehoitajien yhdistysten kautta.

Sitte kuitenkin kuulutaan tähän Etelä-Pohjanmaan sijaisvanhemmat ry:hyn. Sehän on niinku vertaistukee, pääsee puhumaan samanlaisten

ihmisten kans. Sehän on, vaitiolovelvollisuus on selvä, ei pysty ihan kaikesta puhumaan, mutta kumminki niinkun suurinpiirtein pystyy olemaan ja saa tietää mitä muutkin. Niin se on tärkeä. (H5n)

Kaikilla ei vertaistukea ollut. Kaksi perhehoitajaa kertoi, ettei kaipaa vertaistukea enempää tai ollenkaan. Osa toivoi vertaistukea nimenomaan saman sijoittajakunnan muilta perhehoitajilta. Osa sijaisperheistä toimi myös tukiperheenä ja tukiperheenä saatettiin saada vertaistukea, mutta sijaisperheenä vertaistuen osuus jäi vajaksi.

Joo ei varsinaisesti sijaisperheille meillä ei oo nyt mitään vertaistukea. (H6n)

Emotionaalisesta tuesta puhuttaessa, monien perhehoitajien haastatteluissa tuli esille, että lapsen biologisten vanhempien tukeminen on tärkeää. On tärkeää, etteivät biologiset vanhemmat jää yksin, kun lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle. Vaintolan (2008, 44) kokemus on, että biologiset vanhemmat ovat hyvin tarvitsevia ihmisiä, jotka heittäytyvät helposti hoidettaviksi välittävän ja kuuntelevan ihmisen seurassa. Rajat ja säännöt tulisi tehdä selväksi jo alussa, vaikka biologisia vanhempia voi tukea jaksamisen niin salliessa. Lapsen hoitaminen tulee kuitenkin olla ensisijaista. Kokeneen sijaisisän neuvo tuoreille sijaisperheille on luoda hyvä vuorovaikutteinen suhde sosiaalitoimeen, lapsen biologisiin vanhempiin sekä lapseen (Vaintola 2008, 50). Schofield ja Ward (2011, 160) tuovat esille, että biologisten vanhempien väliin yhteistyöhön vaikuttaa myös se, kuinka sosiaalityöntekijä kohtaa biologiset vanhemmat ja antaa heille lapseensa liittyvää tietoa sijoituksessa.

Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle saattaa olla biologisille vanhemmille vaikea asia käsitellä. Hänninen (2016, 87) tuo esille biologisten vanhempien tuntemuksia toteamalla, että vanhempien työkeän käytöksen takana voi olla tiedostamaton pyrkimys kääntää huomio omista puutteellisista vanhemmuustaidoista omaan huonoon käytökseen. Biologisten vanhempien tukematta jättäminen saattaa aiheuttaa ongelmia sijaisvanhempien ja biologisten vanhempien välille, minkä vuoksi hyvä tuki biologisille vanhemmille tukee myös sijaisvanhempia.

No tulee sellasta kateutta, ja tulee sellasta tietämättömyyttä ... Kyllähän vanhemmilla on tosi huonot fiilikset siinä, ku huostaanotetaan. Niin se itsetunto ei oo kovin korkeella. Ja sitte jos ne jätetään sinne itekseen,

niin kyllä ne niin kyllä ne alkaa tekeen kiusaa sijaisvanhemmille, tai jotain muuta, että *sijoittajakunta* hoiti mun mielestä hienosti, että tuli tänne vanhempien kans ja. Ja on koko ajan niinkun tehty sinne kans työtä, se on tosi tärkeitä. (H7n)

Hyvät välit ovat tärkeitä jokaiselle osapuolelle, myös sijoitetulle lapselle. Helminen (2008, 118) tuo esille, että jos asiakassuunnitelmaa tehdessä ei päästä yhteisymmärrykseen tapaamisasioista biologisten ja sijaisvanhempien kesken, ratkaisee lapsen sosiaalityöntekijä kiistan. Vaikka biologinen vanhempi voi valittaa päätöksestä, mutta perhehoitaja ei, voi perhehoitaja kuitenkin rajoittaa biologisten vanhempien vierailuja omassa kodissaan. Tämä on tärkeä tieto varsinkin, jos välit biologiseen sukuun eivät ole hyvät. Kahdessa haastattelussa tuli esille, että biologisten vanhempien kanssa on ollut ongelmia. Sijaisvanhemmat, jotka kokivat välit biologisiin vanhempiin hyvinä, kokivat myös, että hyvät välit ovat tärkeitä.

Että niinku sosiaalitoimesta niin se parhain tuki on ollu se, että meillä on niinku äidin kanssa ja sen suvun kanssa ollu se väli. (H1)

Yhdeksi tärkeäksi tuen muodoksi Koskela ja Väливаara (2010, 9) kertovat sen, että sijaisvanhemmilla olisi mahdollisuus saada tukea tunteiden tunnistamiseen ja työvälineitä niiden käsittelemiseen. He kertovat vanhemmuuden nostavan esiin tunteita, joiden alkuperää ei osaa tunnistaa ja joiden heräämiseen ei voi etukäteen valmistautua. Tähän soveltuvana tuen muotona voidaan pitää työnohjausta. Salminen (2005, 119) tuo esille, että työnohjaus on paitsi perhehoitajien jaksamisen tukena se myös kehittää työskentelyä. Haastatteluissa työnohjaus koettiin puutteellisenä. Lähes jokainen koki, ettei ollut saanut työnohjausta tai työnohjaus käsitteenä oli vieraampi. Osa kuitenkin koki, että vastuutyöntekijältä saa tarvittaessa ohjeita ja hänen kanssaan voi puhua työhön liittyvistä ongelmista. Yksi sijaisperhe oli saanut työnohjausta toisesta kunnasta ja yksi toivoi saavansa ulkopuolista työnohjausta.

Ja sitte tuota, sitte on se työnohjaus. Että ku mä oon omas työs oppinu saamaan työnohjausta, sit mä jään kotiin, mulla ei oo työparia, muuta ku aviomies, joka kyllä sujuvasti kuuntelee, mutta ei paljoa pukahda, eikä hänen kanssaan voida minkään draaman taikka korttien avulla tai mielikuvaprosesseilla prosessoida näitä tuntemuksia, mitä sijaistointi ja hyvin syvälle tämän perheen ytimeen sukeltaminen tuo niinku itte nostaa esiin. Aivan niinku nalli kalliolla jätetty. (H3)

Vaikka työnohjauksen tarpeellisuus ei kaikissa haastatteluissa tullut esille, olisi tärkeää, että ne perhehoitajat, jotka kokevat sen tärkeänä, saisivat sitä. Yksilölliset tarpeet tulisi huomioida myös tässä osa-alueessa.

5.1.4 Käytännön ja arjen apu

Käytännön ja arjen avusta puhuminen jäi haastatteluissa kaikista vähimmälle. Yhtä sijaisperhettä lukuun ottamatta perhehoitajat kertoivat, ettei heillä ole käytäntöön tai arkeen apua. Suurimmaksi puheenaiheeksi nousivat vapaat, jotka eivät yleensä olleet mahdollisia pitää. Neljä sijaisperhettä kertoi, ettei heillä ole vapaita lapsista. Toisaalta neljä perhettä kuvasi, etteivät he tarvitse vapaita. Lasten toivottiin olevan samassa paikassa ja toivottiin, ettei lapsella ole liian montaa hoitopaikkaa, jolloin lapsi joutuu jatkuvasti kulkemaan eri paikkojen välillä.

Että näitäkin pitäis vähä, että jos tähän ei tuu yhtä ihmistä, niin sitte täs pitäis jaotella, että sut viedään sinne ja sä lähet sinne. Jotenki seki on vähä. ... Että sitä varmaan puhuttiinki siinä, että me ei olla näiden kans pidetty niitä vapaita, eikä me olla niitä kaivattu. (H4n)

Kyllä. Onhan ne moni, mä oon kuullu, että niinku sijaisperheillä, niillä on tukiperhe. Mihinkä se sitte meneeki, kerran kuus (H6m). Mutta mitenkä se sitte vaikuttaa tähän lapseen, ku sitä on muutenki heitelty jo moneen paikkaan (H6n).

Näissä tapauksissa vapaita voidaan korvata rahassa, vaikka se ei kaikissa tapauksissa toteutunut. Yhdellä sijaisperheellä vapaat toteutuvat tukiperheen avulla. Yksi sijaisperhe olisi kaivannut nimenomaan vapaita haastavaan arkeen.

Meillähän ei oo vapaa-aikaa, et se on kuitenkin tavallaan päivystykses oloa, ku lapsi käy äidin luona. ... että meillä ei vapaata perjaatteessa sillai oo ollenkaa. Että kyllä me ollaan sitä mieltä, että kyllä vähintään kerran ... Mutta ois sellanen kerran kuussa koko viikonloppu, ois hyvä, ihan täysin vapaata, se ois tosi hyvä. (H6n)

Kaksi perhehoitajaa toivoi, että arkeen saisi apua tilanteen niin vaatiessa. Kyseessä voi olla myös vapaiden järjestäminen, mutta he kuvasivat tilannetta, jossa eivät olisi täysipäiväisesti kotona vaan esimerkiksi koulutuksessa tai töissä kodin ulkopuolella.

Vaikka lapsi olisi koulussa, on ansiotyössä haastavaa käydä, koska koulupäivät ovat lyhyitä ja lapselle pitäisi löytää hoitaja lopun työpäivän ajaksi.

Eniten haasteita arjen avun puuttumiseen tuli tilanteissa, jossa perheessä on useampi lapsi ja vanhempien olisi päästävä yhden lapsen kanssa esimerkiksi terveydenhoitajalle tai perhehoitajille tarkoitettuun koulutukseen.

Että onhan tää nyt oma haasteensa se, että onhan meidän lapsilla vaikka lääkäriä tai jotaki ja voi olla, että tämä nuori mies on meillä niin sitte taas mulla ei oo sitä hoitoapua, mihin mä haluaisin sillon, ku on lapsen lääkäri tai joku, mihinkä tätä *lasta* sitte heittää. (H3)

5.1.5 Tuen tarve sijoituksen eri vaiheissa

Tuen tarve sijoituksen eri vaiheissa on erilaista. Suurin tuki tarvitaan sijoituksen alussa. Varsinkin perheet, joille lapsi on ensimmäinen sijoitettu, tarvitsevat paljon tukea ja tietoa sijoituksen alussa. Haastatteluissa tuli esille, että tärkeintä on tieto lapsesta ja lapsen taustoista, että lasta voidaan auttaa oikein ja lapsen käyttäytymistä ymmärretään paremmin, kuten jo emotionaalisen tuen kohdalla mainittiin. Sosiaalityöntekijöiden antama tuki on tärkeää tukea sijaisvanhemmille. Sosiaalityöntekijän tuen antamisen vahvuutena voidaan pitää tietoa lapsesta pidemmältä ajalta kuin mitä sijaisvanhemmilla on (Sinclair ym. 2004, 117). Haastattelemistani perhehoitajista osalla oli kokemusta omien lasten hoitamisesta ja erilaisista lapsista työn kautta, mutta sijoitetun lapsella tuen tarve koettiin erilaiseksi. Isoimmiksi kriiseiksi koettiin se, kun lapsi tulee perheeseen ja hän oirehtii voimakkaasti.

Oli sillon alussa, se oli ihan kauheeta. Oli ahmimisia, nukkumishäiriöitä. ... Että ne oli sellasia kehitys selkeesti jäljessä ja ylikierroksilla aivan niinku käytiin ja näin. Se oli uutta ja tarvittiin sitä (*tukea*) tosi paljo. ... Mutta siis tässä vaiheessa on hienoo. Nyt ollaan siis menossa hyvää kohti. Paljon tarvittiin kyllä. (H2n)

Mutta kyllähän nää niinku isompia kriisiä mun mielestä on se, että ku uus lapsi tulee ja psyykkisesti voi todella huonosti. Niin tota, et se niinku miettii, että pystyykö tätä auttamaan. (H7n)

Hännisen (2016, 107) mukaan sijoituksen alussa sijaisvanhempi voi kokea jopa samanlaisia tunteita kuin raskauden jälkeisessä masennuksessa. Masennusoireita tuo

syyllisyys siitä, ettei rakkaus sijoitettuun lapseen synny heti tai se, että lapsi oirehtii ja on erityisen ongelmallinen. Tällaisia tuntemuksia ei kuitenkaan haastatteluissa tuotu esille.

Erilaiset kriisitilanteet ja sijoituksen loppumiseen tarvittava tuki mainittiin lähinnä ta-paus- ja tilannekohtaisena. Kriisitilanteissa toivottiin, että olisi joku, johon saisi yhteyden tarvittaessa. Aikaisemmassa tekstissä tiedollisen tuen kohdalla tuotiin esille epäkohtaa, jossa vastuutyöntekijää ei aina tarvittaessa saa kiinni, mikä vaikuttaa myös kriisitilanteissa saadun tuen kokemiseen.

Kun sijaisvanhempien kanssa keskusteltiin sijoituksen loppumisesta, esille nousi yksilöllisyys. Kun lapsi on tarpeeksi vanha itsenäistyäkseen, on yksilöllistä, millaista tukea siihen tarvitsee. Monet sijaislapset pitävät yhteyttä vielä muutettuaan pois. Erityistä tukea tähän ei koettu tarvitsevan. Myös Koskelan ja Välivaaran (2010, 9) mukaan perheiden tarvitsema tuki sijoituksen jälkeen on hyvin yksilöllistä, koska jokainen perhe on erilainen ja jokaisella sijoitettavalla lapsella omat yksilölliset tarpeensa.

Se, että lapsi palaa takaisin biologisille vanhemmilleen, herätti haastatteluissa enemmän tunteita. Tuen tarvetta ei määritelty tässä tilanteessa sen kummemmin, mutta tärkeäksi koettiin varmuus siitä, että biologiseen perheeseen palaaminen on lapselle parhaaksi. Puheissa painottui lapsen etu, vaikka se olisi eri kuin biologisten vanhempien etu. Lisäksi toivottiin, että lapsi jollakin tavalla säilyisi elämässä, esimerkiksi tukiperhetoiminnan kautta.

Tietenki ensi selvittää, että siellä on oikeesti kaikki okei, ja sitte hiljaksen, ettei mitenkää yhtäkkiä tökkästä ... Että en mä tiedä onko se enää edes mahdollista, että taas revitään pysyvästä. Mutta siis jos sellanen tulee niin hiljaksen, todella hiljaksen totuttelua ja kattoo, että kuinka se. Ja sitte tietenki, että joku kävis siellä äitiä ohjaamassa ja kattomassa tilat, että kuinka siellä hommat sujuu, kauan aikaa vielä sen jälkeenki. (H2n)

Helminen (2008, 114) tuo esille ongelman, että pienemmissä kunnissa saattaa tör-mätä siihen, että lapsi kotiutetaan säästösyistä, vaikka kaikki lapsen oireet kehottai-sivat tekemään toisin. Tällainen pelko lisää sijaisvanhempien tarvetta saada var-

muus siitä, että lapsi palaa varmasti turvalliseen ympäristöön. Sijoitus voidaan kuitenkin päättää, kun sijoitukselle ei ole enää perusteita (Sosiaaliohjaaja 2008, 146). Saastamoisen (2010, 32) mukaan huostassapidon lopettamista tulee harkita yhtä tarkkaan kuin huostaanottopäätöskin. Hän jatkaa, että vaikka perheen jälleenyhdistäminen tulee olla päämääränä, ei perhettä tule kuitenkaan yhdistää vastoin lapsen etua.

Janhunen (2008, 185) kertoo, että vaikka sosiaalityöntekijä arvioisi perhehoidon kestävän pitkään, sopimuspaperiin sijoitus tehdään aina vain toistaiseksi. Myös huostaanotto on aina voimassa toistaiseksi (Saastamoinen 2010, 32). Moninaiset järjestelyt eivät tuo lapselle pahoinvointia samalla tavoin kuin jonkin elämäntavan sosiaalinen stigma tai häpeällisyys (Forsberg 2003, 38). Tämän vuoksi sijoituspaikan vaihtumista ei saa liikaa pelätä vaan lapselle tulee etsiä lapsen edun kannalta paras sijoituspaikka. Sijaisperheille annettava tuki ehkäisee sijoituksen purkautumisia, jotka johtuvat sijaisvanhempien jaksamisesta (Janhunen 2008, 189). Erityisesti hän korostaa riittävän tuen antamista elämän kriisikohdissa, kuten lapsen tullessa murrosikään. Tässä tutkimuksessa lasten murrosikää ei erityisemmin mainittu tuen tarpeen kasvattajaksi, koska murrosikä ei monenkaan kohdalla ollut tällä hetkellä ajankohtainen.

5.2 Tuen kehittäminen

Monista edellä mainituista asioista voi jo tehdä johtopäätöksiä siitä, miten tuen tarjoamista olisi kehitettävä. Epäkohtien korjaaminen ja parantaminen auttavat kehittämään sijaisperheille tarjottavaa tukea. Sijaisperheillä oli edellä mainittujen asioiden lisäksi myös kehittämisehdotuksia, joita he toivat haastatteluissaan esille.

Monessa haastattelussa tuli esille, että yksittäisistä asioista, kuten erillisten kulujen korvaamisesta, oli epäselvyyksiä. Yksi sijaisperhe toi esille, että haluaisi tietoa, jos sijaisperheen on mahdollista saada tuettuja lomia. Osa perhehoitajista koki, ettei osaa kysyä oikeita asioita ja olisi helpompi, kun mahdollisista tukitoimista kerrotaisiin, vaikka perhe ei osaisi niitä kysyä. Kehitysehdotukseksi mainittiin yhdessä haastattelussa perhehoitajien tietopaketin rakentaminen. Tietopakettissa olisi perhehoitajiin liittyvää tietoa A:sta Ö:hön ja se jaettaisiin kaikille sijaisperheille sijoituksen

alkaessa. Tämä helpottaisi perhehoitajia, kun tieto olisi helposti saatavilla. Valmis tietopaketti helpottaisi myös vastuutyöntekijän kuormaa. Vastuutyöntekijän ei tarvitsisi kertoa jokaiselle perhehoitajalle erikseen kunnan käytännöistä ja mahdolliset työntekijävaihdokset eivät vaikuttaisi tiedon kulkuun ja käytäntöjen muuttumiseen.

Aakkosjärjestykses joka asia, mikä liittyy perhehoitoon. Niin vapaat, ku jälkihuolto, mitä se tarkoittaa sijaisperhees, mitä tarkoittaa tuota itsenäistymisvarat, mistä ne itsenäistymisvarat kerääntyy, ihan niinku lapsilisä niinku, ihan kaikki mikä liittyy niinku perhehoitoasiaan, niin ne on siinä perhehoidon tietopaketissa. Se on paksu nivaska. Että se on ehkä semmonen, että sieltä löytyy kaikki, sieltä löytyy, miten polkupyörä korvataan, kolmen vuoden välein, sukset, luistimet, mitä tarvitaan. Ei meidän tarvi näitä miettiä täs tällä hetkellä tässä. Mutta se, että miten se sitte mahdollisesti jatkossa. Ja kuinka paljo se työllistää sitä sosiaalityöntekijää, että tällästä perhehoidon tietopakettia ei oo koottu, mistä näkyis ihan kaikki. (H3)

Haastatteleman perhehoitaja myös koki, että tietojen hyvä saatavuus lisää sijaisperheitä. Perhehoitajien on helpompi valita kunta, jossa tiedot ovat hyvin esillä ja saatavissa. Haastatteluissa ei tullut esille, onko kunnalla olemassa tällaista tietopakettia, mutta ainakaan sen olemassaolosta ei tiedetty.

Tiedon saamiseen liittyivät myös mahdolliset koulutukset. Useassa haastattelussa tuli esille, että koulutuksia olisi hyvä olla silloin tällöin ja koulutukset koettiin tärkeinä itsensä kehittämisen välineinä. Yhdessä haastattelussa pohdittiin, saadaanko mahdolliseen koulutukseen tarpeeksi sijaisperheitä, jos sellainen järjestettäisiin. Arjen kiireet saattavat vaikeuttaa koulutukseen pääsemistä, vaikka koulutuksiin haluaisikin osallistua. Haastattelussa tuli esille, että mahdolliseen koulutukseen voisi osallistua myös tukiperheitä sijaisperheiden lisäksi, sillä tukiperheet kohtaavat samoja lapsia ja samoja ongelmia, vaikka lapsen hoito on lyhytkestoisempaa.

Ja sais sitte vapaaehtoisesti. Jos jotaki järjestetähän. Tietysti, jos tekee kyselyä, että minkä tyyppisistä asioista on, haluaas porukat tietoja niin, sitte niitä järjestettäis. Että sitte tietysti niihin pitäis osallistuaki. Että se on monta kertaa, että niitä halutaan ja pyydetään, mutta sitte kukaan ei sitte tahdo keriitä ja osallistua. ... Ei se ny sitte oo niin eri, onko se sijaisperhe vai tukiperhe. ... Vois olla hyväki, että ois sama yhtä aikaa jossaki. Vois sitte ehkä enemmänki erilaisia asioita kumminki. (H6m)

Tukiperheet tulivat haastatteluissa esille monessa yhteydessä. Osa perhehoitajista oli itsekin ollut tukiperheenä tai oli edelleen. Yksi perhehoitaja toi esille, että sijaisperheelle annettu tukiperhe on muissa kunnissa koettu hyväksi ja tärkeäksi. Tukiperheen saaminen sijaisperheen niin halutessa lisää sijaisperheen jaksamista ja antaa mahdollisuuden myös vertaistukeen lapseen liittyvissä asioissa.

Mun mielestä, mitä mä oon niitä sijaisperheitä nähny, mä en puhu omasta. Tai tietysti, jos olis itte alottanu, että olis niin raskasta, mutta jos ois oikeen raskaita lapsia, niin tukiperhe, sijaisperheelle. Niin se ois tosi hyvä. (H7n)

Tukiperheet auttavat perhettä jaksamaan hoitamalla apua tarvitsevia lapsia viikonloppuisin ja loma-aikaan, mutta varsinkin isoissa kaupungeissa tukiperheistä on huutava pula (Tukiperhe 2008, 151). Tukiperheen lisäksi hyväksi tueksi koettiin vertaistuki, joka jo aiemmin mainittiin todella tärkeänä. Osalla haastateltavista perhehoitajista koki tämänhetkisen tuen hyvänä ja nimenomaan vertaistuen osuuden. Tämän tutkimuksen kannalta tärkeämpänä voidaan kuitenkin pitää sitä, että osa toivoi saavansa vertaistukea enemmän ja osalla oli toiveena vertaistuki nimenomaan tästä sijoittajakunnasta. Jo yhdenkin perheen tarve tietynlaiseen tukeen tulisi nähdä tärkeänä, vaikka suurin osa muista kokisi asian hyvänä.

Se mua kiinnostaa, että onko *tällä sijoittajakunnalla* paljo sijaisperheitä. ... Niin, ei oo niinku minkäänlaista ajatusta, että ollaan mietitty, että ollaanko me ainoot vai. Sitäki olis joskus kiva jossain kysyä. Että siitä sais niin, että vois olla joskus yhteydes toisiin, siis jos on. (H2m)

Niin se vertaistuki, että tällä alueella, että kun en tiedä, että paljonko tällä alueella, että mihin päin se on niinku sijoittanu, että kuinka hajallaan meitä sijaisperheitä niinku on, mutta jos 100 kilometrin säteelläki olis, niin olis ihan kivaki joskus tavallaan tavata sellasella porukalla, mitkä on niinku *tämän sijoittajakunnan* sijaisvanhempia. Että vaikka ollaanki siinä Etelä-Pohjanmaan sijaisvanhemmat ry:ssä, niin seki on niin laaja alue. Että se on varmaan kehiteltävä alue, että sijaisperheet voidaan paremmin oppia tunteen toisensa. ... Että jos tapaamispaikkaa mietitään, niin meille voi tulla, ku tänne mahtuu. (H5n)

Tällä hetkellä tukea koetaan saavan eniten juuri vertaistuesta. Myös vastuutyöntekijältä saadaan tukea ja häneltä voidaan kysyä neuvoa Schofield ja Ward (2011, 143) tuovat esille, että sosiaalityöntekijä tuo aina mukaan persoonansa, joka voi

vaikuttaa yhteystyöhön joko positiivisesti tai negatiivisesti. Useammassa haastattelussa tuli esille, että sijaisperheiden vastuutyöntekijä ei ole aina se, jolta neuvoa halutaan ensisijaisesti pyytää. Koettiin, että voisi olla helpompi puhua jollekin muulle kuin lapsesta vastaavalle sosiaalityöntekijälle tai henkilölle, joka samalla arvioi sijaisperheiden toimintaa ja hoidon laatua. Vertaistuki on hyvä keino purkaa ajatuksia ja varsinkin kokeneiden perhehoitajien tukea arvostettiin. Yksi perhehoitaja toi puheessaan esille mentoroinnin, joka on koettu hyväksi. Mentoroinnissa kokenut ja koulutettu perhehoitaja on tuoreemman sijaisperheen tukena ja aina tarvittaessa tavoitettavissa. Hyvä mentorointi myös jakaa vastuutyöntekijän vastuuta hyvästä emotionaalisesta tuesta.

Sit yks, mitä on niinku semmonen koettu hyväksi, niin sellanen mentorointi. ... Semmonen vanha sijaisvanhempi, perhehoitoliitto kouluttaa, että tota niin, kun tulee sijoituksia, niin sen tukena on toinen sijaisäiti. Ja niin, monilla sijaisvanhemmilla saattaa olla aluksi sellanen, ettei ne uskalla kaikkee, kehtaa kysyä, sosiaalityöntekijältä ja sitte tota toinen, joka on ollu samas venees, niin ymmärtää paremmin. Niin se on koettu niinku todella hyväksi. ... Tai mä uskon, että se on paljo pienempi kynnyksille mentorille soittaa, ku sitte tota niin sosiaalityöntekijälle. Niin se mulla tuli mieleen, että jos te sellasta tarvittette. Täällä on halukas. (H7n)

Että sellasiski kohdis, että oishan se kiva, että olis sillä lailla, ehkä joku muu, kun sen ei tarvi se sosiaalityöntekijä olla. Vaan ehkä työnhajaaja tai se perheohjaaja. (H3)

Kun kehittämisestä puhuttiin, koettiin kunnan halu kehittää hyvänä asiana, joka tulisi tuoda myös julki. Sijoittajakuntaa ei vaadittu järjestämään kaikkea ja sijaisvanhemista löytyi aktiivisia perhehoitajia, jotka olivat valmiina itsekkin osallistumaan toiminnan kehittämiseen. Sijaisperheet myös toivoivat, että sijoittajakunta voisi kysyä hyviä käytäntöjä muista kunnista ja hyödyntää jo valmiiksi olemassa olevaa tietoa, jolloin tuen tarjoaminen yhtenäistyisi.

Ketola (2005, 126) kehittäisi perhehoitoa ensisijaisesti etsimällä keinoja sen ehkäisemiseksi, etteivät lapset olisi sijoitusvaiheessa liian vaurioituneita päästäkseen sijaisperheisiin. Myös sijaisperheet kokivat vaikeasti oirehtivat lapset haastavina. Lapsen haastavaan käyttäytymiseen asianmukaisella tavalla vastaaminen edellyttää si-

jaisvanhemmilta ohjaavaa ja terapeutista vanhemmuutta, johon yltääkseen sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävästi tietoa sekä ympäristön tukea (Koskela & Väliavaara 2010, 13).

Koskela ja Väliavaara (2010, 14) kertovat kasvuryhmistä, jotka tarjoavat tilaisuuden tunteiden ja kokemusten jakamiselle sekä uudenlaisen tietoisuuden kasvulle. Tällaista kasvuryhmää järjestää esimerkiksi Pesäpuu ry. Kasvuryhmän tavoitteena on lisätä tietoisuutta muun muassa terapeuttisesta vanhemmuudesta ja sijaisvanhempien vanhemmuustyylistä suhteessa sijoitetun lapsen tarpeisiin sekä antaa työvälineitä tunnetaitojen työstämiseen. Kasvuryhmässä ohjaajina toimi ohjaajapari, joista toinen on kokenut sijaisvanhempi. Ryhmä kokoontuu useamman kerran käsittelemään eri teemoja ja tunteita ja antaa sijaisvanhemmille nimensä mukaisesti mahdollisuuden kasvaa ryhmässä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa tuon esille keskeisimmät tutkimustulokset, joiden merkitystä pohdin laajemmin. Keskeisemmät tutkimustulokset olen koonnut myös luvun lopussa olevaan kuvioon.

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää, miten sijaisperheet ovat kokeneet saamansa tuen kunnan sosiaalitoimelta ja miten he tuen tarjoamista kehittäisivät. Tutkimustuloksista ilmeni, että sosiaalitoimelta saatu tuki käsitetään saatavan sekä sijaisperheiden vastuutyöntekijältä että lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä, eikä rajanjakoa näiden kahden vastuutyöntekijän kohdalla useinkaan tehty. Asiaa selittää osaltaan se, että sijaisperheistä vastaava työntekijä saattaa toimia tällä hetkellä myös sijoitetun lapsen sosiaalityöntekijänä. Joissakin tapauksissa lapsesta vastaava lastensuojelun sosiaalityöntekijä voi pitää perheeseen enemmän yhteyttä, jolloin vastaukset tuen saamisesta oletettavasti painottuvat tältä henkilöltä saaduksi. Saastamoisen (2010, 113) mukaan lapsen sijaishuollon aikaisen sosiaalityön prosessivastuu on lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä. Tutkimuksen kannalta tärkeintä ei kuitenkaan ollut se, kuka tukea antaa vaan se, miten tuen tarjoaminen on koettu ja mitä tuelta kaivataan.

Haastatteluissa suurimmaksi epäkohdaksi muodostui vastuutyöntekijän tavoitettavuus ja yhteydenpidon haasteellisuus. Parhaimmaksi tavaksi tavoittaa työntekijä koettiin sähköpostit, mikä ei kuitenkaan kaikille perhehoitajista ollut luontainen tapa viestittää. Työntekijän kiinnisaaminen puhelimitse koettiin erittäin haasteellisenä, sillä työpäivän aikana oli vain yksi puhelintunti, josta aikaa saattoivat viedä lastensuojelun asiakkaat. Sosiaalitoimen päivät ovat kiireisiä ja puhelimeen on haastavaa vastata palaverien aikana. Yhteydenpito ja työntekijän tavoitettavuus tulisi parantua seuraavana vuonna, kun vastuutyöntekijän työnkuva muuttuu ja aikaa tulisi jäädä enemmän myös sijaisperheille. Sinclairin ym. (2004, 105) mukaan sijaisvanhemmille annettava tuki on paljon kiinni sosiaalityöntekijän taidoista tarjota oikeanlaista tukea.

Haastatteluista kävi ilmi, että tukea koettiin saavan myös muilta tahoilta. Muilta tahoilta saatu tuki vähensi tuen tarvetta sosiaalitoimelta ja joskus vastuutyöntekijää ei

toivottu ensisijaiseksi tuen antajaksi. Hännisen (2016, 138) mukaan sijaisvanhemmat saattavat joskus pelätä huolien, murheiden ja väsymyksen kertomisesta sosiaalityöntekijälle, koska he ovat huolissaan siitä, että sosiaalityöntekijä alkaa harkita lapsen sijoittamista muualle. Tämä aiheuttaa sen, että tuen tarve ja tarjonta eivät aina kohtaa, vaikka sosiaalityöntekijää olisi opetettu tunnistamaan tuen tarpeita jo ennen tuen pyytämistä.

Sosiaalitoimi voisi kartoittaa muita yhteistyökumppaneita, jolloin sosiaalitoimen on mahdollista vähentää omaa työkuormaansa tarjoamalla sijaisperheille tarvittava määrä vertaistukea ja muuta tukea sijaisvanhemmuuteen, kuten kehittämisohjelmassa esiin noussut mentorointi. Myös esimerkiksi Pelastakaa lapset ry:tä voitaisiin käyttää tuen tarjoamiseen. Pelastakaa lapset ry (Marjomaa & Laakso 2010) on muutama vuosi sitten tehnyt kattavan tutkimuksen sijaisperheiden tuen tarpeista ja tuen kehittämisestä, mitä voisi hyödyntää tuen tarjoamisen kehittämisessä tämän tutkimuksen lisäksi.

Vertaistuki koettiin tärkeimpänä tuen muotona useimmissa haastatteluissa. Tällöin vertaistuen järjestäminen erityisesti sijaisperheille, jotka kokivat vertaistuen olevan puutteellista, olisi erityisen tärkeää. Muutamat toivoivat vertaistukea nimenomaan tältä sijoittajakunnalta, joten sijoittajakunnan voisi olla hyvä mahdollistaa tämän sijoittajakunnan sijaisperheiden vertaisryhmätapaaminen. Haastatelluista perhehoitajista osa oli valmis järjestämään tapaamisen jopa kotonaan, jolloin sijoittajakunnan tehtäväksi jäisi ainoastaan sijaisperheille tiedottaminen mahdollisesta tapaamisesta. Toisaalta kunnan tulisi varmistaa, että perheillä on mahdollisuus irrottautua arjesta tapaamisen ajaksi, mikä voi koitua haasteelliseksi, kun kyseessä on saman sijoittajakunnan perheet ja jokaiselle lapselle sijaishoitopaikan järjestäminen samalle ajankohdalle voi olla erityisen haastavaa.

Sijaishoitopaikan järjestämistä voidaan tarvita myös vapaiden järjestämisessä. Vaikka yli puolet haastateltavista koki, ettei tarvinnut lakisääteisiä vapaapäiviä pidettäväksi, puolet toi esille, ettei niitä ole mahdollista pitää tai ne on vaikea järjestää. Kehittämisohjelmassa tuotiin esille muualla hyväksi havaittu tukiperhetoiminta, jossa sijaisperheillä on mahdollisuus saada tukiperhe niin halutessaan. Tukiperhe voi järjestää perhehoitajille vapaapäivien lisäksi myös tukea neuvomalla ja ohjaamalla sekä toimimalla vertaistukena.

Erityisesti sijaisperheinä vähän toimineet kokivat tarvitsevansa enemmän tukea kuin perheet, jotka olivat toimineet perhehoitajina pidempään ja joilla oli kokemusta ja tukea monelta taholta. Tukiperhe voisi olla siis tarpeellinen erityisesti uusille sijaisperheille. Myös mentorointi voisi toimia hyvänä keinona tukea uusia sijaisvanhempia. Sijoituksen alku, niin uusien sijaisvanhempien kohdalla kuin muissakin sijoituksissa, koettiin kaikista tärkeimmäksi tuen tarpeen vaiheeksi. Sijoituksen alussa tärkeimmäksi tueksi koettiin tiedot lapsesta ja lapsen taustoista, jotta lasta voitaisiin ymmärtää ja auttaa oikein. Lapsesta saatava tieto koettiin tärkeäksi niin uusissa kuin kokeneemmissakin sijaisperheissä.

Tiedon tarve nousi haastatteluissa esille muutakin kautta. Perhehoitajat toivat esille halukkuuttaan koulutuksiin PRIDE-valmennuksen lisäksi. Koulutuksissa tulisi kuitenkin huomioida perheiden erilaisuus. Kauemmin sijaisperheinä toimineet tai ammatilliset sijaisperheet eivät kaipaa samanlaista koulutusta kuin juuri sijaisvanhemmuuteen astuneet. Haastatteluissa tuotiin esille nimenomaan yksilöllisten tarpeiden huomioimista.

Toinen tietoon liittyvä asia oli yleiset käytännöt, joissa osa koki olevan puutteita. Osa haastattelemistani perheistä oli toiminut tämän kunnan sijaisperheinä vasta vähän, jolloin he eivät osanneet kertoa, esimerkiksi miten tulevaisuudessa erinäisiä asioita korvataan vai korvataanko ollenkaan. Osa tiedoista perustui olettamuksille. Kehittämisehdotuksena tuotiin esille, että kunta voisi koota oman tietopaketin, josta tiedot kunnan perhehoidosta löytyisivät aakkosittain. Tietopaketin kokoaminen vähentäisi vastuutyöntekijän työkuormaa pidemmällä tähtäimellä, kun uusille perhehoitajille voi antaa tietopaketin jokaisen asian erikseen kertomisen sijaan. Tietojen helppo saatavuus ja näkyvillä olo koettiin tärkeäksi kriteeriksi sijoittajakuntaa valittaessa. Jos kunnalla on selkeästi tiedot esillä, on perhehoitajan helpompi ottaa yhteyttä kuntaan ja ryhtyä kunnan perhehoitajaksi.

Perhehoitajien hyvä saatavuus parantaa sijaishuollon laatua, kun sijoitusta voidaan paremmin lähteä suunnittelemaan lapsen tarpeista käsin. Jos kunnalla on käytettävissä vain vähän sijaisperhettä, joihin lapsi voidaan sijoittaa, ja toisena vaihtoehtona on laitoshoido, ei lapsen yksilöllisiin tarpeisiin voida välttämättä vastata tarvittavalla tavalla. Jos sijoittajakunta kouluttaisi itse sijaisperheitä, heillä olisi oletettavasti

enemmän perheitä käytettävissä ja tutustuminen valmennusaikana voitaisiin hyödyntää myös sijoitusvaiheessa. Tällöin sijaisperhe oppisi tuntemaan vastuutyöntekijänsä paremmin ja vastuutyöntekijä oppisi tuntemaan sijaisperheensä, jolloin oikean sijaisperheen etsiminen lapselle olisi helpompaa. Oikeanlaisen sijaisperheen löytäminen vähentää sijoitusten purkautumisia, mikä on eduksi kaikille osapuolille.

<p>Eniten muutosta kaivataan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Käytännön asioista tiedottaminen - Koulutusten saaminen - Yhteydenpito - Työnohjauksen saaminen - Vapaiden järjestäminen 	<p>Tärkeimpinä koetut asiat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vertaistuki - Taloudellisen tuen riittävyys - Yhteydenpito - Tieto lapsen taustoista - Yleinen tiedottaminen
<p>Kehittämisehdotukset:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Perhehoidon tietopaketin kokoaminen - Lisäkoulutukset, jotka vastaavat perheen tarpeita, mukana voi olla myös tukiperheitä - Sijoittajakunnan sijaisperheiden vertaisryhmätapaaminen - Mentorointitoiminnan tarjoaminen 	

Kuvio 3. Keskeisimmät tutkimustulokset

Keskeisimmissä tutkimustuloksissa on haluttu tuoda esille asioita, jotka koettiin tärkeinä ja joihin kaivattiin eniten muutosta. Keskeisimpiin tutkimustuloksiin on myös koottu erikseen tärkeimpinä koettuja asioita, vaikka ne olisi koettu hyviksi, sillä pelkkä epäkohtien korjaaminen ei takaa sijaisvanhempien tarvitseman tuen saatavuutta. Viimeiseen laatikkoon on koottu suurimpia kehittämisehdotuksia, joita sijaisvanhempien puheissa tuli esiin.

Ketola (2005, 128) muistuttaa, että sijaisperheiden tukea suunniteltaessa on hyvä tiedostaa, että sijaisperheet ovat erilaisia. Perheissä hoidettavien määrä voi vaihdella yhden ja seitsemän välillä ja sijaisvanhemmista toinen tai molemmat voivat perhehoitajana toimimisen lisäksi käydä ansiotyössä kodin ulkopuolella. Ketolan (2005, 133) mukaan sijaisperheiden tukeminen tulee perustua sijoitettujen ja perheiden yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen. Olemassa oleva palvelujärjestelmä ei yksin saisi ohjata tuen saamista ja saatavilla olevia tukimuotoja.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöni aihe liittyy vahvasti sosiaalialaan ja sosionomityöhön käsitellessään koko perheen hyvinvointia. Forsbergin (2003, 7) mukaan perhe on tärkeä tutkimuskohde, koska monet yhteiskunnalliset muutokset koetaan, eletään ja ratkaistaan perheissä. Opinnäytetyön keskiössä ovat sijaisvanhemmat ja heidän kokemuksensa sosiaalitoimesta saamaansa tukeen, mutta siihen liittyy vahvasti myös sijoitetut lapset ja heidän lähiverkostonsa.

Karvinen-Niinikoski ym. (2007, 10) tuovat esille, että sosiaalialan ammattiin kuuluu muutoksessa toimiminen ja muutoksen aikaansaaminen. Tämä tutkimus on tuonut sosionomin (AMK) osaamiseen ennen kaikkea tutkimuksellista kehittämis- ja innovaatio-osaamista, joka on yksi sosionomin (AMK) kompetensseista (Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 29.4.2016). Kompetenssin osaamistavoitteina on muun muassa osata kehittää kumppanuuslähtöisesti työkäytäntöjä ja palveluprosesseja sekä tuottaa ja arvioida tietoa hyvinvoinnin edistämiseksi. Tämä opinnäytetyö on toiminut kumppanuuslähtöisesti tutkimuksena perhehoitajien tuen tarpeesta ja sen tarkoituksena on ollut edistää sijaisvanhempien hyvinvointia kehittämällä perhehoitajille tarjottavia tukimuotoja.

Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen (Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 29.4.2016) on tullut osaksi tutkimusta tuomalla perhehoitajien ääntä kuuluviin vastuutyöntekijälle tukemisen kehittämiseksi. Tutkimuksessa on myös tuotu esiin perhehoitajille tarjottavan tuen ja perhehoitoon käytettävien resursien merkityksellisyyttä, mikä yltää päättäjätasolle. Perhehoito sijaishuollon muotona tuo kunnalle huomattavia säästöjä, jos siihen kyetään panostamaan tarpeeksi.

Osa sosiaalialan lainsäädännöstä tuli tutuksi tutkimusta tehdessä, mikä vahvistaa sosionomin (AMK) palvelujärjestelmäosaamista. Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamiseen kompetenssiin (Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 29.4.2016) liittyy vahvasti myös palveluiden tarvelähtöinen yhteensovittaminen ja muutoksen eteenpäin vieminen. Muista kompetensseista tutkimuksen aikana erityisesti nousivat esille sosiaalialan eettinen osaaminen ja asiakastyön osaaminen.

Opinnäytetyöprosessi on ollut pitkä ja voimia vievä prosessi, mutta se on antanut paljon. Tutkimuksen tekeminen on tuonut itselleni valtavasti tietoa perhehoidosta. On ollut mielenkiintoista uppoutua sijaisperheiden maailmaan, josta itselläni on ollut hyvin vähän kokemusta aikaisemmin. Tämän tutkimuksen tekeminen on opettanut heittäytymään uusien asioiden pariin. Sijaisperheistä oli hienoa huomata, kuinka moni otti yhteyttä haastatteluajan sopimiseksi kiireisestä elämästään huolimatta ja kuinka avoimesti he asioita toivat haastatteluissa esille. Haastatteluissa tuli esille hyvin erilaisia kokemuksia tuen tarjoamisesta, mikä oli mielestäni mielenkiintoista, sillä kaikilla sijaisperheillä on sama vastuutyöntekijä. Osalla vastuutyöntekijä on välillä vaihtunut, mikä varmasti vaikuttaa kokemukseen tuen saamisesta. Tärkeimpänä pidän kuitenkin sitä, etteivät kokemukset tuen saamisesta jää vain tutkimustuloksiksi vaan niitä lähdetään konkreettisesti kehittämään.

Tutkimus antoi kattavaa tietoa siitä, millainen sijaisvanhempien kokema tuki on tällä hetkellä. Tärkeää on kuitenkin huomioida, että kokemukset ja tuen tarpeet ovat yksilöllisiä ja parhaiten perheen tarvitseman tuen saa selvitettyä ottamalla yhteyttä suoraan perheeseen ja kysymällä. Perheiden tulisi saada kokemus, että he ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita ja heidän työtään arvostetaan.

Tutkimus ja tutkimustulokset toivat esille uusia kysymyksiä, joita olisi mielenkiintoista lähteä tutkimaan. Oman opinnäytetyöni jatkotutkimuksena voisi esimerkiksi olla, kuinka tuen antamisen kehittäminen on onnistunut ja minkälaisia muutoksia tuen tarjoamiseen on tullut tässä kunnassa. Lisäksi, kun perhehoito on tullut ensisijaiseksi sijaishuollon muodoksi, olisi mielenkiintoista tutkia, mistä syistä perheet päättävät lähteä sijaisperheeksi ja miten sijaisperheiden määrää olisi mahdollista kasvattaa.

Sote-uudistus (Sote-palvelurakenneuudistus 26.4.2016) tulee varmasti muuttamaan monia asioita, kuten myös perhehoidon toimintaa toiminnan yhtenäistämällä. Jää nähtäväksi, mihin suuntaan muutokset vievät, mutta vahva tuki ja kehittävä näkökulma ovat hyvä pohja tuleville muutoksille myös sijaisvanhempien näkökulmasta.

LÄHTEET

- Back-Kiianmaa, R. & Hakkarainen, P. 2008. Sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävät valmiudet. Teoksessa: J. Ketola (toim.) Sijoita perheeseen: Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus, 121–144.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2010. Tutkimusmenetelmän valinnasta. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–44.
- Forsberg, H. 2003. Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa: H. Forsberg & R. Nätkin. Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 7–15.
- Haaramäki, R. 2008. Lapsi syntyy uuteen perheeseen. Teoksessa: K. Arkimies (toim.) Terveisiä sijaisperheestä! Yhdessä lapsen parhaaksi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 51–64.
- Hakala, T. 2010. Tutkimusmenetelmän valinnasta. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 12–25.
- Helminen, J. 2008. Laki turvaa sijaislapsen arkea. Teoksessa: K. Arkimies (toim.) Terveisiä sijaisperheestä! Yhdessä lapsen parhaaksi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 113–124.
- Hintikka, S. & Mäenpää, M. 2013. Perhehoitoyksikkö Kanervan sijaisvanhempien kokema tuen tarve. Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 29.10.2016]. Saatavana: http://www.perhehoitoyksikkokanerva.fi/images/tiedostot/Hintikka_Saara_ja_Maenpaa_Maija.pdf
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hämäläinen, J. & Immonen, L. 2013. Sijaisvanhempien tuen riittävyys: Sijaisvanhempien tuen tarpeen kartoitus. Diakonia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 29.10.2016]. Saatavana: https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/57303/Hamalainen_Jenna_Immonen_Laura.pdf?sequence=1
- Hänninen, S. 2016. Rakasta, kärsi ja uskalla: Ryhdyin sijaisäidiksi. Helsinki: Kirjapaja.

- Janhunen, T. 2008. Uskallanko kiintyä lapseen? Teoksessa: K. Arkimies (toim.) Terveisiä sijaisperheestä! Yhdessä lapsen parhaaksi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 185–190.
- Karvinen-Niinikoski, S., Rantalaiho, U-M. & Salonen, J. 2007. Työnohjaus sosiaalityössä. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Ketola, J. 2005. Sijaisperhetoiminnan suunnitelmallinen organisointi ja sijaisperheiden tukeminen. Teoksessa: S. Laaksonen & M. Kemppainen (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Laituri-projekti. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20, 125–142.
- Ketola, J. 2008a. Perhehoito ennen ja nyt. Teoksessa: J. Ketola (toim.) Sijoita perheeseen: Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus, 15–26.
- Ketola, J. 2008b. Lasten ja nuorten perhehoito. Teoksessa: J. Ketola (toim.) Sijoita perheeseen: Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–60.
- Koskela, M. & Väliavaara, C. 2010. Ihan iholla – Opas sijaisvanhempien kasvuryhmien ohjaajille. Opas- ja käsikirjat 2/2010. Jyväskylä: Pesäpuu ry.
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.
- L 20.3.2015/263. Perhehoitolaki.
- Marjomaa, P. & Laakso, M. 2010. Terveisiä täältä kodista! Lasten, sijaisvanhempien, syntymävanhempien ja sosiaalityöntekijöiden näkökulmia lastensuojelun perhehoitoon. Helsinki: K-Print. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja nro 17. Saatavana: <http://frantic.s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaaset/2015/10/13111545/Perhehoitoraportti201010.pdf>
- Metsämuuronen, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia -sarja 4. Viro: International Methelp.
- Niemelä, H. 2005. Lapsikeskeinen sijaishuolto: Mitä tekisin, jos tämä olisi oma lapseni? Teoksessa: S. Laaksonen & M. Kemppainen (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Laituri-projekti. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20, 57–78.
- Niska, M. 2014. Sijaisvanhempien tukimuodot ja tukemisen kehittäminen lappilaisessa toimintaympäristössä. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro Gradu –työ. [Viitattu 29.10.2016]. Saatavana: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61536/Niska.Maria.pdf?sequence=2>

- Palvelut perhehoitajille. [ei päiväystä]. Perhehoitoliitto ry. [Verkkosivu]. Jyväskylä: Perhehoitoliitto ry. [Viitattu 29.10.16]. Saatavana: http://www.perhehoitoliitto.fi/palvelut/palvelut_perhehoitajille
- Partanen, I. 2005. Arvot ja eettiset periaatteet toiminnan kulmakivenä: dialogi sijaishuollon käytännön ja Martti Lindqvistin ajatusten välillä. Teoksessa: S. Laaksonen & M. Kemppainen (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Laituri-projekti. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20, 7 - 30.
- Perhehoitajan asema. Päivitetty 5.7.2016. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Lastensuojelun käsikirja. [Viitattu 15.10.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijais-huolto/sijais-huollon-muodot/perhehoito/perhehoitajan-asema>
- Perhehoidon tuki. [ei päiväystä]. Perhehoitoliitto ry. [Verkkosivu]. Jyväskylä: Perhehoitoliitto ry. [Viitattu 15.10.16]. Saatavana: http://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/perhehoidon_tuki
- Perhehoito. 23.9.2015. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Lastensuojelun käsikirja. [Viitattu 5.9.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijais-huolto/sijais-huollon-muodot/perhehoito>
- Perhehoito. [ei päiväystä]. Perhehoitoliitto ry. [Verkkosivu]. Jyväskylä: Perhehoitoliitto ry. [Viitattu 18.9.16]. Saatavana: <http://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito>
- Repo, K. 2003. Perheen sisäisen rahatalouden jännitteitä. Teoksessa: H. Forsberg & R. Nätkin. Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 64–85.
- Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa: Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Salminen, M. 2015. Johtaminen, henkilöstön hyvinvointi ja sijaishuollon laatu. Teoksessa: S. Laaksonen & M. Kemppainen (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Laituri-projekti. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20, 108–124.
- Sanasto. 2008. Teoksessa: K. Arkimies (toim.) Terveisiä sijaisperheestä! Yhdessä lapsen parhaaksi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 251–260.
- Schofield, G. & Ward, E. 2011. Understanding and working with parents of children in long-term foster care. [Verkkokirja]. London: Jessica Kingsley Publishers. Saatavana Ebscohost-tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.

- Sijaishuollon kustannukset. [ei päiväystä]. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Lastensuojelun käsikirja. [Viitattu 10.11.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijais-huolto/sijaishuollon-kustannukset>
- Sijaishuolto. [ei päiväystä]. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Lastensuojelun käsikirja. [viitattu 28.10.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>
- Sinclair, I., Gibbs, I. & Wilson, K. 2004. Foster Carers: Why they stay and why they leave? [Verkkokirja]. London: Jessica Kingsley Publishers. Saatavana Ebrary-tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Sinki, P. 2004. Laki ja lastensuojelu: Juridisoituvat käytännöt sosiaalityön arjessa ja asiantuntijuuden määrittelyssä. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. 29.4.2016. [Verkojulkaisu]. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. [Viitattu 30.10.2016] Saatavana: <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/5e8f1ef1-7a5b-4dfb-a629-0ea09dbfe904>
- Sosiaaliohjaaja, Johanna. 2008. Äitinä puoli vuotta kerrallaan. Teoksessa: K. Arkimies (toim.) Terveisiä sijaisperheestä! Yhdessä lapsen parhaaksi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 142–150.
- Sote-palvelurakennemuutos. [26.4.2016]. Kuntaliitto. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Suomen kuntaliitto. [Viitattu 21.11.2016]. Saatavana: www.kunnat.net/sote-uudistus
- Suomen virallinen tilasto (SVT). Lastensuojelu. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 11.11.2016]. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/lasuo/>
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1996. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjapaino Oy West Point.
- Talentia. [ei päiväystä]. Mitoitus. [Verkkosivu]. Helsinki: Talentia ry. [Viitattu 13.11.2016]. Saatavana: http://www.talentia.fi/tyoelama/hyva_tyopaikka/mitoitus
- Toimeksiantosopimus. [ei päiväystä]. Perhehoitoliitto ry. [Verkkosivu]. Jyväskylä: Perhehoitoliitto ry. [Viitattu 18.9.16]. Saatavana: <http://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/toimeksiantosopimus>
- Tukiperhe, Taina & Juha. 2008. Tukiperhe auttaa jaksamaan arjessa. Teoksessa: K. Arkimies (toim.) Terveisiä sijaisperheestä! Yhdessä lapsen parhaaksi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 151–158.

Vaintola, K. 2008. Paras läsnä olevista. Teoksessa: K. Arkimies (toim.) Terveisiä sijaisperheestä! Yhdessä lapsen parhaaksi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 31–50.

Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. 2004. Lastensuojelun Keskusliitto ry. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelupyyntö

27.06.2016

Hei kaikki * lastensuojelun toimeksiantosopimuksella toimivat sijaisperheet.**

Kunnassamme tehdään Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö (Sosionomi AMK). Aiheena sijaisperheiden tarvitsema tuki, sijaisperheiden ja sosiaalityöntekijän yhteistyön kehittäminen ***lla.

Opinnäytetyön tekee Tiia Pitkäranta. Tarkoituksena on haastatella kaikkia *** lastensuojelun toimeksiantosopimuksella toimivia sijaisperheitä. Tiia Pitkäranta toteuttaa haastattelut heinä-elokuun 2016 aikana. ***n lastensuojelu pyytää kaikkia sijaisperheitään osallistumaan haastatteluun.

Pyydämme teitä ottamaan yhteyttä Tiia Pitkärantaan, sopiaksenne haastatteluajan teille itsellenne sopivalle hetkelle. ***n lastensuojelu ei ole antanut Pitkärannan käyttöön sijaisperheiden yhteystietoja automaattisesti, joten on välttämätöntä haastattelujen toteutumiseksi, että sijaisperheet ottavat yhteyttä itse Pitkärantaan.

Opinnäytetyössä ei tule paljastumaan haastateltavien henkilöllisyys, eikä kunta, jolle he työskentelevät sijaisperheinä toimeksiantosopimuksella.

*** lastensuojelu käyttää jatkossa opinnäytetyön tuloksia sijaisperhetoiminnan kehittämiseen.

Pyydämme sijaisperheitä ottamaan yhteyttä Pitkärantaan mahdollisimman pian, mutta viimeistään 31.07.2016 mennessä.

Tiia Pitkärannan yhteystiedot:
Tiia Pitkäranta
(sähköpostiosoite)
(puhelinnumero)

Kiittäen:

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä
